

# SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE  
CUPRINZÂND BULETINUL SECȚIEI SOCIAL-ECONOMICE A „ASTREI“

Anul III  
N-rele 31-32

Comitetul de direcție: Vasile Goldiș, D. Gusti, M. Popovici, I. Lupaș,  
Onisifor Ghibu, M. Șerban, N. Ghiulea, V. C. Osvadă și Ion Clopoțel

Un exemplar  
Lei 20

CLUJ, DUMINECĂ 1 și 8 AUGUST 1926.

## C U P R I N S U L :

|  |                            |
|--|----------------------------|
| <i>PROBLEME SOCIALE. Capitalismul și Cooperația</i> — — — —  | <b>N. Ghiulea</b>          |
| <i>Filozofia socială a lui Henri de Saint-Simon (Urmare)</i> — — — —   | <b>Petru Drăghici</b>      |
| <i>POLITICA EXTERNĂ: Greutățile dezarmării</i> — — — —   | <b>N. Dașcovici</b>        |
| <i>PROGRESE ȘTIINȚIFICE: Flora Romaniae exsiccata</i> — — — —  | <b>Al. Borza</b>           |
| <i>ACTUALITĂȚI: Clocotiri</i> — — — —  | <b>Gavril Todica</b>       |
| <i>Apusul veacului, de Rabindranath Tagore, tradus de</i> — — — —  | <b>Z. Sandu</b>            |
| <i>Intoarcerea la isvoare</i> — — — —  | <b>H. Trandafir</b>        |
| <i>SATE-ORAȘE-REGIUNI: Cum trăiesc țăranii noștri (Căzănești, Ciungani,</i><br><i>Prăvăleni, Vata de jos)</i> — — — —  | <b>Ion Clopoțel</b>        |
| <i>PROBLEME ECONOMICE: Imprumuturile Statului</i> — — — —  | <b>N. Ghiulea</b>          |
| <i>CRONICA LITERARĂ: Călătoria Spătarului Milescu în China.</i> — — — —  | <b>Emanoil Bucuța</b>      |
| <i>— Odoarele dela Putna</i> — — — —   | <b>Adrian Corbul</b>       |
| <i>EUROPA CONTIMPORANĂ: Scrisoare din Paris</i> — — — —  | <b>Ion Băilă</b>           |
| <i>BULETINUL „ASTREI“ Acțiunea culturală în Basarabia</i> — — — —  | <b>B. &amp; B.</b>         |
| <i>CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE. Pentru o „Antologie a scrii-</i><br><i>torilor ardeleni“.</i> — Cărți, reviste, ziare: (Cosinzeana). — — — —  | <b>Gavril Todica</b>       |
| <i>— Publicațiile Muzeului județului Hunedoara</i> — — — —   | <b>Dr. Aurel Voina</b>     |
| <i>CRONICA MEDICO-SOCIALĂ: Doliul facultății de medicină — Criză</i><br><i>de medici. — Dela congresul internațional de eugenie. — Apos-</i><br><i>tolatul medical al preotului.</i> — — — —   | <b>Dr. Traian Nichiciu</b> |
| <i>SĂPTĂMÂNA ECONOMICĂ-FINANCIARĂ: Situația pieței internaționale</i><br><i>Noua legea a alcoolului. — Comerțul extern al Cehoslovaciei. —</i><br><i>Imprumutul american al trustului de oțel german.</i> — — — —                                  | <b>Dr. Sabin Cioranu</b>   |
| <i>FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMÂNALE: Prof. dr. George Bilașcu. — Cu fața spre latini-</i><br><i>tate. — Conflictul cu Bulgaria. — Guvernul Poincaré. — Centrala băncilor populare din Basarabia.</i><br><i>— Cronică mărunță. — Bibliografie.</i> |                            |

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: CLUJ, PIAȚA UNIREI NO. 8  
CALEA VICTORIEI NO. 51  
Abonamente: Pe un an 600 lei. — Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcționarii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite. In America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an.



## Acțiunea culturală în Basarabia

Basarabia a rămas până în ziua de azi încă tot o problemă nerezolvată, care pare a se complica tot mai mult, din ce o cunoști mai bine și o aprofundezi mai tare. Din depărtare judeci problema basarabeană mai mult cu sentimentul de duioșie rămas încă din timpul când „oftam după sora noastră răpită.“ Din depărtare ai impresia, că Basarabia e o ființă plină de sănătate, dar care are o bubă deschisă, ușor de astupat dacă ai puțină vată înmuiată în iodoform.

Păreră această o aveam și eu înainte de-a cunoaște mai deaproape această provincie. Informat până acum de presa noastră politică asupra situației de aici, credeam că tot răul provine dela jandarmul român și că prin înlăturarea acestuia s'ar îndrepta întreaga situație. Și cum în acea presă nu s'a scris aproape nimic bine despre Basarabia, părerile ce a trebuit să și le formeze opinia publică despre această parte a țării noastre n'au putut fi din cele mai plăcute.

Față de această stare de lucruri am primit cu bucurie invitația pritenului O. Ghibu de-a veni la Chișinău pentru câteva luni ca să-i dau o mână de ajutor la reeditarea ziarului său „România Nouă“ și la organizarea din nou a acestuia. Astfel mi s'a dat cel mai bun prilej de-a putea pătrunde mai repede în tainele vieții de aici, care nicăiri nu se deschide atât de larg și sincer ca în fața miraculosului obiect, care este masa de redacție. E firesc deci ca în analiza situației din Basarabia să încep cu cele văzute și constatate în atmosfera intimă a redacției.

Apariția unui nou ziar trezește interesul sau curiozitatea publicului din două puncte de vedere: Cine e la spatele acestui ziar și ce scopuri se urmăresc? Evident, că și la reaparitia ziarului „R. N.“ publicul de-aici și-a pus aceleași întrebări, fiindcă acest public nu mai era cel din anii 1917 și 1918, când ziarul apăruse pentru prim dată în Basarabia, care era încă sub dominațiunea rusească. Atunci ziarul avea menirea bine precizată de-a lupta pentru desrobirea Basarabiei din jugul rusesc și la desăvârșirea acestei mari acțiuni se înrolează Români cărțurari din Basarabia, Ardeal, de peste Nistru și din Macedonia, reprezentanți ai tuturor Românilor, cari nu erau încă eliberați de sub stăpânirile străine.

Dar din 1918 și până azi Basarabia a trecut prin multe faze de prefaceri. Locul ziarului „R. N.“, care-și încetase apariția la 2 Decembrie 1918, îl luaseră rând pe rând mai multe organe de publicitate. Acestea însă nu mai reprezentau idealul național, căci ele erau organe de partid politic și ca atare urmăreau numai interesele restrânse ale partidului ce-l reprezentau. Cunoaștem însă acest specimen de presă românească și ne putem închipui ce ravagii sufletești au putut face printre basarabenii, cari nu erau deloc

pregătiți pentru a ținea piept atacurilor la corupție morală ale acestei prese.

În astfel de împrejurări, „România Nouă“ trebuia să vină cu un program nou și cu mijloace morale suficiente pentru a îndrepta prin scrisul său relele cauzate de presa politică, lipsită și de inteligență și de scrupule morale. Numele fondatorului și directorul ziarului era o cheazășie pentru basarabeni, că acest organ de publicitate se va pune din nou în slujba cauzei naționale, care în primul rând este culturală.

Ținând seamă de acest adevăr, „România Nouă“ a dat o strălucită dovadă, că în vreme ce politica desbină pe oameni, cultura îi strânge laolaltă și-i înfrățește pentru o muncă comună, unitară. În coloanele ziarului au apărut rând pe rând numele fruntașilor din Basarabia, fără nici o deosebire de credința lor politică, literară sau socială. Oameni politici, profesori, teologi, militari și magistrați s'au strâns în jurul acestui ziar ca într-o frățescă colaborare să înceapă marea construcție, atât de necesară pentru Basarabia, care trebuie să fie opera culturală.

Faptul că intelectualii basarabeni și cei veniți din vechiul regat în Basarabia s'au putut întruni într-o frățescă prietenie în jurul unui ziar înființat și condus de un ardelen a produs o-adâncă impresie în toată Basarabia și efectul moral e neprețuit de mare. Nenumăratele scrisori sosite la redacție din toate unghiurile acestei provincii sunt o strălucită dovadă, că poporul de aici e dornic de cultură. Din toate scrisorile acestea, provenite dela fel de fel de oameni, preoți și învățători dela sate, plugari și răzeși gospodari, ca și diferiți intelectuali din târgușoarele basarabene, transpiră o mulțumire sufletească pentru opera culturală începută prin coloanele acestui ziar. Manuscrisele, în care se tratează cu multă pedilecție chestiunile școlare și bisericești, ca cele mai importante din punctul de vedere al culturii generale, sosesc cu duimul încât e o adevărată muncă să le cetești și să le selecționezi.

Ceeace m'a surprins mai mult la cetirea lor a fost limba care, afară de greșeli gramaticale, nu prezintă aproape de loc urme de influență străină. În cariera mea am avut prilej să ceteșc scrisori similare din Ardeal și făcând acum o comparație trebuie să constat, că frații mei ardeleni foloseau în scrisorile lor încă multe expresiuni străine de limba noastră, germanisme și maghiarisme.

Încă un lucru m'a surprins în această bogată corespondență, ce mi-a trecut prin mână în redacția ziarului „R. N.“. E faptul, că în nici una din aceste scrisori nu se amintește vre-odată, cu un cuvânt măcar, vre-o nemulțumire față de administrație, de jandarmerie sau alte autorități. Nimic, ca și când în acest domeniu ar domni cea mai ideală stare de lucruri! Împrejurarea aceasta e semnificativă și denotă că acțiunea culturală pornită în

jurul noului ziar preocupă atât de mult opinia publică de aici încât pentru moment s'au dat uitării toate neajunsurile vieții.

Trebuie să mai semnalez încă un fapt îmbucurător. „România Nouă“ are în fiecare număr un buletin al Astrei, în care persoane competente tratează diferite chestiuni și probleme culturale. Propaganda aceasta începe a da roadele dorite. Zilnic vin la redacție scrisori, în care se cer informațiuni asupra acestei societăți și statutele ei. Interesul ce se vedește față de „Astra“ e încă o dovadă că terenul de aici e prielnic unei acțiuni culturale sănătoase. În astfel de împrejurări comitetul central al „Astrei“ n'ar mai trebui să mai stea nici un moment pe gânduri, ci să înceapă fără amânare organizarea despărțămintelor sale și în Basarabia. Poporul de aici e dornic de cultură și cum are încă cea mai bună părere despre frații lui ardeleni o acțiune culturală a „Astrei“ în pătura largă dela sate ar avea cele mai frumoase șanse de izbândă. Terenul pentru răspândirea culturii sănătoase și naționale e pregătit în Basarabia. Să vină sămănătorul și să arunce sămânța bună pe toate ogoarele dintre Prut și Nistru.

Ion Băilă

### Cronică mărunță

— Editura „Cartea Românească“ a primit cu 10.000 lei lucrarea d-lui N. Ghiulea, dată pentru premiul „Asociațiile țărănești, istoricul lor pe scurt, rezultatele experienței în alte țări și la noi; situația lor actuală în țara noastră; foloasele cari s'au dobândit și se pot dobândi din aceste asociații“ instituit de acea editură. Aceeaș casă de editură, a primit cu 15.000 lei și romanul d-lui Em. Bucuța „Fuga lui Sefki.“ „Legătura roșie“ volumașul de nuvele al aceluiaș scriitor a fost distins cu premiul parisiian „Femina-Vie Heureuse“.

— Cercul studentesc bucovinean „Arboroasa“ va sărbători în ziua de 8 August împlinirea a 422 de ani dela moartea lui Ștefan cel Mare. Cu această ocazie se va desveli la Putna bustul poetului Mihail Eminescu, executat de sculptorul Han.

— La Belgrad s'a deschis în săptămâna trecută congresul internațional studentesc.

— În zilele de 29 și 30 August se va ținea la București congresul general al sindicatelor românești afiliate la internaționala din Amsterdam.

— „Gazette de Prague“ publică o serie de foiletoane asupra vieții literare românești datorită d-lui V. Munteanu. În numărul din 21 VII autorul analizează cu pătrundere personalitatea literară a d-lui Emanoil Bucuța.

— „L'Europa Orientale (An. VI. Nr. 6) publică un studiu al d-lui C. Tagliavini: „Un fragment din istoria limbii române în secolul XIX.“

# SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef:  
ION CLOPOTEL

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:  
CALEA VICTORIEI 51. TELEFON 308  
PIAȚA UNIREI No. 8.  
Cluj, Duminecă 1 și 8 August 1926

Anul III N-rele 31—32  
NUMĂRUL: LEI 20

## Capitalismul și Cooperatismul

Capitalismul, ca regim economic, nu mai corespunde stărilor de astăzi de democratism și socialism. Aci este un adevăr pe care nici capitaliștii nu-l pot nega. Regimul trebuie schimbat; este logic ca la această schimbare să se opue fie cu puterea, fie cu rațiunea beneficiarii lui. Schimbarea acestui regim depinde de pregătirea și voința masselor.

Răsturnarea capitalismului cu puterea, nu este de dorit. Capitaliștii sunt puternici și se țin bine la cârma țării, ei au la îndemână arme de neînving, și orice răsvrătire contra lor ar fi plătită cu multe jertfe. Și apoi, pierderile în oameni și averi într-o asemenea revoluție, ar fi pagube prea mari pentru țara noastră, care a avut atât de mult de suferit în războiul de întregire a neamului. Trebuie să căutăm o altă cale, o cale pașnică, firește mai înceată dar sigură, bine înțeles poporul ne renunțând la calea sângeroasă, orâte jertfe ar cere ea, dacă forțele care se opun în calea dreptății lui, i-ar împiedica dezvoltarea sa firească.

Puterea capitaliștilor nu este banul în sinea lui. Un sgârcit, orcât de bogat ar fi, dacă trăiește singur, închis în casa sa, departe de lume, nu are nici o înrăurire asupra vieții economice. Puterea capitaliștilor stă în unirea lor prin dragostea de ban, în legăturile puternice și numeroase dintre ei, stă în tovărășia contra acelor care îi amenință să-i răstoarne.

În fața puterei capitaliste nu se poate opune decât tot o putere organizată. În tovărășie găsim calea cea mai sigură și singura cu putință de a ridica în fața capitalismului o putere destul de mare pentru a-l învinge. Fiecare e slab înaintea zidului puternic al celor avuți, dar toți uniți, toți cei mulți uniți alcătuiesc o putere căreia nimeni nu-i poate sta în cale.

Și aceasta se poate vedea limpede dintr-o pildă, care poate fi repetată ori-decâteori am voi.

Plugarul după ce și-a strâns bucatele, toamna, având trebuință de bani, se duce în târg cu prisosul lui. De-acasă s'a hotărât să ia un preț cu care să iasă la socoteală. Și câte socoteli și planuri nu și-a făcut el pe socoteala vânzării bucatelor cu prețul deacasă! Dar socoteala deacasă nu se potrivește cu cea din târg. Negustorii îi cercează pe rând marfa, doresc să cumpere fiindcă orașele au trebuință de pâine, dar nu-i dau preț. Și lucru necurat, pe rând fiecare îi dau acelaș preț, sau unul apropiat, cu mult mai mic decât acela care i-ar veni la socoteală plugarului, dau toți acelaș preț de parcă ar fi înțeleși. Și de fapt, negustorii sunt înțeleși, ei sunt uniți, sunt întovărășiți în dorința de a câștiga cât mai mulți bani, pe spatele muncitorilor în primul rând și pe spatele consumatorilor în al doilea rând. Plugarul are însă trebuință de bani, și ne având încotro, se dă bătut, și dă bucatele cu prețul mic care i se dă. Din cauza lui, sunt nevoiți să facă la fel, pe rând, toți ceilalți plugari, cari aduc bucatele la târg, fără să fi fost înțeleși între ei. Așa s'a rupt prețul târgului. Toți își dau marfa pe prețuri mici, atât cât a putut rupe unul și altul în târguiala cu negustorii deplin înțeleși între ei. Cu chipul acesta munca rămâne neplătită, plugarii o duc tot greu, iar negustorii se bucură și își sporesc averile.

Dacă însă plugarii ar fi înțeleși între ei, întovărășiți contra negustorilor exploataători și speculanți lucrurile n'ar mai merge tot astfel. Nu ar mai cădea unul câte unul în ghiara speculanților și nu ar mai fi înșelați. Plugarii ar hotărî un preț, socotit după prețul arăndeii pământului, seminții, uneltelor, mânei de lucru (lucrătorilor), întreținerii vitelor, asigurării cametei împrumutului și câștigul ce se cuvine muncii. Acest preț e acel drept, acel care vine la socoteală țăranilor producători, și dela el nu ar avea a scade nimic.

Toți înțeleși între ei ar sta zid în fața negustorilor. Aceștia, cu toată lupta lor, cu toată șiretenia lor, nu ar putea rupe prețul. Să nu cumpere nu pot, orașele au nevoie de pâine și ei de câștig, și atunci cu toată unirea lor, cu tot banul lor, cu toată puterea lor trebuie să se dea bătuti, și să cumpere bucatele cu prețul care li se va cere de către producători.

Unirea arată plugarilor puterea lor adevărată.

Calea cea mai bună pentru înlăturarea domniei banului e deci, *tovărășia*.

Tovărășia singură însă, nu poate fi un mijloc de luptă. Este trebuință de o tovărășie trainică, de o tovărășie organizată, în care oamenii să fie legați de a zice și face toți la fel. O înțelegere trecătoare, și pentru un anumit prilej, nu poate da roade trainice și temeinice. Este trebuință de o tovărășie statornică, organizată, cu scopuri economice hotărâte, de o cooperație, adică de o lucrare comună cu un anume scop economic.

Cooperația este arma de luptă căutată pentru prefacerea socială dorită. Ea pune tovărășia curată în fața capitalismului fără saț; ea pune frățietatea și iubirea de aproape în locul iubirei de sine; ea pune ajutorul muncii către celălalt în locul dorinții nemăsurate de câștig; ea pune jertfirea fiecăruia pentru toți și a tuturor pentru fiecare în locul jertferei fiecăruia pentru sine, și exploatarea tuturor de către câțiva.

Cooperația aduce noi principii de viață economică, noi principii de viață socială, și înlăturând scăderile regimului capitalist întronează un altul în care principiile morale sunt puse la mare cinste și nu călcate în picioare ca în regimul capitalist, necruțător de nimeni și de nimic.

Care este esența noiei credințe?

Cooperația e întemeiată pe principiul etern al unirii.

Unirea face puterea.

Această vorbă este în fiecare clipă adevărată de întâmplările din viața viețuitoarelor, a plantelor și chiar a lucrurilor neînsuflețite. Acest principiu este tot atât de vechiu cât și omul, fiindcă e una din stâncile de temelie ale lumii.

Este în Biblie, cartea cârților, o veche parabolă, care servește de învățătură și indemn pentru unire. Deși a fost de atâtea ori repetită, totuși pentru plasticitatea și puterea ei nu ne putem opri să nu o repetăm și noi aci.

Iată povestirea:

Un tată înainte de a muri și-a chemat fiii la dânsul și dându-le la fiecare câte o nuia, le-a poruncit să le rupă. Fiecare nevoind să iasă din cuvântul tatălui, și-a rupt nuiaua cu grăbire. Cel mai mare cu ușurință și zâmbind de cea din urmă dorință a tatălui său. Cel mai mic, mai greu, dar și-a rupt și el nuiaua. După această probă, tatăl le-a dat încă câte o nuia și le-a poruncit să le puie toate împreună, și apoi, fiecare pe rând, să încerce să rupă smocul de nuiele. S'a încercat și cel mai mic, și ceilalți până la cel mai mare, dar nici unul nu a avut putere să rupă smocul de nuiele. Și atunci le-a spus tatăl lor: „Dragii mei copii, eu mor. Înainte de a muri v'am chemat să vă spun că dacă în viața voastră veți fi desbinați, pe rând, pe fiecare, dușmanii vă vor frânge precum voi v'ați frânt fiecare nuiaua ce v'am dat întâia oară. Dar dacă veți fi uniți, nimeni nu va putea, și nici nu va cuteza să încerce să vă frângă, că voi veți fi tari, precum tare a fost smocul de nuiele ce v'am dat să frângeți”.

Unirea face puterea, și numai prin mijlocul ei oamenii pot, slabi și mici cum sunt, să înfrângă greutatea vieții, care pe fiecare în parte, îi zdrobesc, uniți le pot înlătura, sau micșora puterea. Fără unire nici nu ar fi cu putință viața omului.

Cooperarea este întemeiată pe unire, pe tovarășie, însă aci nu e vorba de o unire, cu gând de speculă, ci este o unire curată desinteresată, care se opune capitalismului cotropitor. Cooperarea nu este o armă de atac, ci o armă de apărare, nu e o armă ofensivă ci una defensivă. Prin ea nu se face rău nimănui, ci se caută numai înlăturarea urmărilor nefericite ale nesațului celor avuți.

În cooperare, oameni, de obicei oameni necăjiți, vin să-și caute alinare și ușurare a greutateilor vieții lor. Prin ea

se urmărește îndepărtarea din legăturile dintre oameni, din viața economică, a apucăturilor cotropitoare, exploatare fără cruțare și fără saț ale banului, a apucăturilor nedemne de robire și stoarcere a omului de către om. Credința acelora care intră în cooperare este că toate relele din această lume vin numai din aceste apucători.

Oamenii venind în tovarășie cu acelaș gând curat, mânați de aceeaș suferință adevărată, aduc în unire frățietatea și iubirea de aproape. Toți suferă de aceeaș rele, sunt frați în suferință și vin acolo pentru alinarea ei. Ei nu intră în cooperare pentru a-și face un câștig pe spatelul celorlalți, ei vin cu gândul de a se ajuta între ei și a lupta împreună să-și ușureze viața. Nici unul nu intră în cooperare stăpânit de simțământul iubirii de sine, toți aduc un gând și un simțământ de ajutor reciproc, de ajutor mutual, unul către altul.

Ce deosebire între această apropiere de oameni, între această legătură între oameni, și aceea făcută de ban, care nu cunoaște nici o înduioșare, nici o milă, nici o cruțare. Banul nu are de cât un singur simțământ acela al sporirii sale, de iubire de sine, fără nici o considerare de ce este, sau ceea ce s'ar putea întâmpla în jurul lui. Acestui simțământ se datorește întreaga stare de astăzi când alături de bogății fără margini găsim lipsă neagră, alături de desfătări nebune găsim izvor de lacrimi, alături de fericiți găsim cea mai cumplită durere. Cooperarea pune ajutorul reciproc, ajutorul unuia către altul, în locul dorinței nemăsurate de câștig a capitalismului, care a înrăit legăturile dintre oameni și a ticăloșit viața noastră economică. Cooperarea pune binefacerea în loc de câștig.

În unirea aceasta conștientă și cu voință, tovarășii aduc hotărârea de a lupta împreună, de a se ajuta între ei în aceasta luptă, de a se jertfi fiecare pentru toți, pentru tovarășia lor, pentru viața lor comună, și de a aștepta jertfa tuturor pentru fiecare dintre ei. În acest înțeles tovarășia cooperativă este o legătură traică, sfântă, care stă mai presus de orice simțământ al bogății, necunosător de altă iubire de cât de aceia de sine și neînțelegător de cât de o singură jertfă, de aceia pentru sine.

Din această scurtă cercetare a înțelesului cooperării, se vede ușor care sunt principiile care stau la temelie adevăratei cooperării, și ce opune regimul cooperatist regimului capitalist, pe care tinde să-l înlocuiască.

N. Ghiulea

## Imprumutul american al trustului de oțel german

Faptul că capitalul strein, înec și sistematic, caută să pătrundă în țările sărace de pe urma războiului trecut și al inflațiunii, nu constituie un eveniment sporadic, am putea mai bine spune, o încercare timidă, ci denotă un reviriment în concepția creditorilor streini, de a eși din pasivitatea trecutului, căutând în mod de tot firesc, piețele de plasament, unde pe lângă garanții similare, se oferă și o rentabilitate mai urcată, decât acasă.

Nunai astfel ne putem explica, că mai nou, tot mai des cetim în presa de specialitate, că America, Anglia, sau alte state, cruțate de grozăvia războiului mondial — acordă noi și noi credite, nu numai foștilor aliați și chiar și dușmanilor de ieri, cum e cazul, creditului de 60 milioane dolari, pe care-l acordă Statele Unite trustului de oțel german, care constituie cel mai însemnat credit industrial acordat până acum, direct la particulari, fără amestecul statului.

Sub denumirea de „Vereinigte Stahl-Industrien“ cele mai însemnate industrii de oțel germane sau cartelat, într'o societate anonimă, care dispune de un capital propriu de câteva sute milioane mărci aur. Capitalul necesar de rulement, aceste industrii cartelate, și-l câștigă prin emiterea de obligațiuni industriale, garantate atât prin averea comună a noii societăți anonime, cât și prin averea singularică a întreprinderilor cartelate, care a fost evaluată, la de 4 ori, valoarea imprumutului de 60 milioane dolari.

Plasarea obligațiunilor germane pe piața americană, a fost preluată de către firmele: J. H. Schroeder, Banking Corporation și Dillon Read et Co. și a avut un succes atât de mare, încât în câteva zile, emisiunea proiectată numai pentru 60 milioane dolari, a fost de mai multe ori acoperită.

Emisiunea, se face la cursul de 96 și pe lângă o dobândă de 6 jumătate la sută, iar replătirea imprumutului, s'a eşalonat pe 25 ani.

În afară de dobândă, detentorii obligațiunilor, mai dobândesc și dreptul, de a participa ca acționari la capitalul societății al cartelului, căci după fiecare obligațiune de 1000 dolari valoare, pot semna o acțiune de 1000 mărci aur, participând astfel la beneficiile separate ale emitentului obligațiunilor.

Secretul succesului, trebuie deci căutat, nu numai în viața consolidată economică a acestor țări, ci și în felul inteligent, cum înțeleg factorii economici din străinătate, să intereseze capitalul strein la soarta industriei naționale, și în garanțiile reale, pe cari le ofer dela început. Bine înțeles, că continuitatea în legiferările economice și financiare, încă joacă un rol determinant, în acordarea încrederii, pe care o anticipează străinătatea debitorilor săi.

Dr. Sabin Cloranu

# Filozofia socială a lui Henri de Saint-Simon

## Industrialism și socialism

Industrialismul<sup>21</sup> în înțelesul special, pe care i-l dă St. Simon, este inovația capitală a doctrinei sale economice și politice. El derivă în chip logic din filozofia istoriei, cum a conceput-o într-o fază mai târzie a evoluției cugetărilor sale. St. Simon abandonează pentru moment pe planul al doilea ideea: religia este baza tuturor societăților și întreprinde o explicare a istoriei printr'un antagonism de clase, interpretare apropiată de materialismul istoric al lui Karl Marx. Orice societate se sprijinește pe instituții. Ele rezultă dintr'un contract, care garantează la un moment dat echilibrul între diferitele cla-

se după utilitatea lor pentru colectivitate. În trecut majoritatea, care compunea un popor era ignorantă și cu sentimente primitive, de unde necesitatea de-a fi guvernată prin relații de forță, ori chiar de violență. Astfel în antichitate clasa conducătoare, clasa guvernantă, era clasa militară.

La Greci, în special la Spartani, elita socială era crescută în vederea războiului, și meșteșugurile și agricultura erau în sarcina sclavilor și a femeilor. Romanii țineau piept lumii barbare prin organizația lor militară și prin războaiele de cuceriri. Patriotismul lor era strâmt. Politeismul lor era de-un caracter exclusivist. Primul progres remarcabil datează de la Socrate, care distinge pentru prima dată omul moral, de omul fizic. Cuceririle orientale ale Romanilor, contactul lor cu popoarele monoteiste, înființarea creștinismului și organizarea catolicismului sunt etapele, care separă antichitatea de evul mediu.

Evul mediu este superior antichității din patru puncte: 1. în antichitate sclavul putea fi omorât și vândut, în evul mediu el este atașat numai gliei 2. patricienii erau, și preoți, concentrând în casta lor puterea temporală și spirituală; stăpânii feudali dispun numai de puterea temporală, cea spirituală trece în mâna unui cler de origine plebeiană. 3. Romanii un grup de 100 mii de oameni se opuneau cu fer și moarte barbarilor; societatea evului mediu prezintă o unitate de 60 milioane de creștini, care întreprind cruciade și fac convertiri. 4. anticii erau superiori în arte, dar morala și politica se găseau într'o stare primitivă; evul mediu neglijează artele, dar dă un avânt nou moralei și politicei. Apogeul evului mediu îl atinge cu Hildebrandt și sfântul Ludovic: monarhii feudale, catolicism, infailibilitatea papei. Clasa militară, clasa feudală, înglobată în acest sistem social, unitar și coerent are rolul conducător care-i revine din utilitatea sa socială de-a garanta prin sabie posibilitatea muncii productive și din starea inferioară în care se găseau clasele producătoare de-a se guverna singure. Lucrurile se schimbă însă, începând cu secolul al XII-lea, când începe liberarea comunelor și științele matematice și fizice iau un nou avânt prin intermediul Arabilor. Din acest moment începe descompunerea sistemului medieval. După descoperirea Americii prin Christofor Columb, după descoperirile astronomice ale lui Copernic și Galilei, după reforma lui Luther și invenția tiparului declinul vechei puteri spirituale și tem-

porale se precipită tot mai mult. În veacul al XVIII-lea lupta concentrată a filozofilor contra catolicismului și-a aristocrației termină procesul de răsturnare a vechiului regim prin revoluția franceză. Răsturnare aparentă, căci legiștii și metafizicienii conduc mai departe împreună cu noii privilegiați militarii nobilii și burghezii rentieri destinele Franței, în loc ca ele să fie încredințate adevăratei clase conducătoare, compusă din savanți și industriași.

Clasa industriașilor în progres continuă dela liberarea comunelor prin importanța ei economică, prin munca productivă în industrie, agricultură și comerț a ajuns să fie cea mai de însemnată în Stat. Încă în trecut rolul ei a fost foarte bine înțeles de-un Ludovic al XI-lea care nu admitea decât industriași la administrarea statului, de-un Richelieu care se aliază cu această clasă pentru a zdrobi nobilimea de-un Ludovic al XIV-lea și de-un Ludovic al XVI-lea, când își aleg intențenți din sânul ei, primul pe Colbert al doilea pe Necker și Turgot. În acelaș timp decadența nobilimei era tot mai evidentă, caracterul ei de clasă parazitară se accentua tot mai mult. Astfel rolurile inversându-se marii proprietari feudali au ajuns inutili, ba chiar păgubitori pentru organismul social. Revoluția ar fi trebuit însă nu numai să-i înlăture, ci să-i înlocuiască cu clasa industriașilor. Dar ea nu a fost făcută de această clasă și nici nu a fost făcută în favorul ei. Autorii ei sunt burghezimea rentieră — azi am spune capitaliștii — și metafizicienii și legiștii. Dacă metafizicienii și legiștii au făcut o operă utilă critică, căci au împiedecat nobilimea și clerul, prin raționamentele lor încurcate, să-și vadă adevăratul interes, ei au împiedecat pe de altă parte ca revoluția să se termine printr'o schimbare fundamentală de sistem.

Căci legiștii, care formează ministerele, parlamentele și funcționăria perpetuiază vechea mentalitate a vechilor guvernanți adevărat arbitrarul, tirania, stăpânirea prin forță și violență. Ei nu au făcut altceva, decât au înlocuit vechea clasă privilegiată cu una nouă.

După acest tablou istoric St. Simon trece la critica epocii, în care trăia. Pentru a demonstra absurditatea asezământului social el se servește de o parabolă și face următoarea supoziție. „Să presupunem — spune el — că Franța ar pierde pe alțea sa regală fratele regelui, pe prea sfinția sa ducele de Angouleme; pe prea sfinția sa ducele de Orleans etc... că ea ar pierde în acelaș timp pe toți ofițerii corcanei,

<sup>21</sup> St. Simon anunță industrialismul în 1817. Dar ideea apare supt forma unei note din 1816. St. Simon într'o scrisoare către „Societatea pentru învățământul, mutual“ se ocupă în notă de instrucția și educația profesională a copiilor de muncitori, pentru a crea o muncitorime manuală de elită. El invoacă industrialismul pacinic, de care are nevoie Franța — pentru a se refăce. Ideile sale politice și economice se găsesc în următoarele colecții și broșuri, scoase cu diverși colaboratori: I. L'industrie ou discussions politiques morales et philosophiques 1817-18, 4 toamuri. În primul tom numai prospectul este de S. Simon, partea politică și redactată de Thiery și partea financiară de Saint-Aubin. Al 2-lea volum conține „Lettres de Henri de St. Simon a un Américain“. Autorul invoacă exemplul tinerei democrații industriale de peste ocean; volumul mai cuprinde extrase din discursurile parlamentare ale lui Laffitte, Casimir Périer, etc. Chaptal are pagini asupra progresului industriei de 30 de ani. Al 3-lea tom a apărut în caiete succesive. Primele 3 caiete sunt de A. Comte, ultimul este al lui St. Simon. Al 4-lea tom este de Saint-Simon „Moyen constitutionnell d'augmenter les richesses de la France.“ II. Le politique par une société de gens de lettres. Mélanges 1819. St. Simon are 2 articole nesemnate 1. Le parti national ou industriel comparé au parti antinational. 2. Sur la querelle des abeilles et des frelons. Mai scriu A. Comte, Lechevalère, etc. III colecție. L'organisateur în fascicole dispartate între 1819-1820, conține parabola, care dă loc la celebrul proces al lui St. Simon. IV. Le système industriel 1821. Filozoful dorește să convertească pe rege și pe industriași vederilor sale și să provoace o alianță între ei. În această carte apare tendința lui filantropică. V. Catechism des industriels 3 caiete. 1 și 2 de St. Simon, 3. de A. Comte. (Este tradus în românește) 1823—24. VI. Des Bourbons et des Stuarts 1822. VII. Opinions littéraires, philosophiques et industrielles St. Simon are 2 articole. Colaboratori: L. Halévy, O. Rodrigue, Duverger, Dr. Bailly. 1825. (Vezi Weill: Un précurseur du socialisme: St. Simon, Paris 1894.

toți consilierii de stat, toți inspectorii, toți șefii de poliție, toți cardinalii, toți arhiepiscopii, episcopii, vicarii și arhimandriții; toți prefecții și subprefecții, toți funcționarii din ministere, toți judecătorii, și în afară de aceasta primele zece mii din proprietari cei mai bogați. Acest accident ar întrista de sigur pe Francezi, pentru că ei sunt buni; dar pierderea aceasta n'ar aduce nici-o turburare în viața lor, nu ar stingheri întru nimica națiunea. Să presupunem însă că din contră ea ar pierde în chip subit elita fizicianilor, chimiștilor și fiziologiștilor; primii cincizeci de mecanicieni, primii cincizeci meșteri zidari, primii cincizeci dulgheri, primii cincizeci tâmplari... în total cele dintâiu trei mii de savanți, de artiști și de meșteșugari. Deoarece acești oameni sunt Francezii cei mai producători, într'adevăr floarea societății franceze, națiunea când i-ar pierde ar rămânea un corp fără suflet, ar fi cu totul paralizată în toate domeniile vitale. Fața societății este deci tocmăi inversă de cum ar trebui să fie. În loc ca după 1814 clasele parazitare să fie înlăturate cu totul dela cărma statului, se observă contrariul. Aristocrația și legiștii, clasa neproducătoare prin excelență, continuă să guverneze mai departe, iar clasa industrială, căreia i se datorește toate lucrările de utilitate publică și care compune majoritatea în stat, rămânând la bunul plac al guvernanților să dispună mai departe de soarta ei.

În această înlănțuire de fapte St. Simon critică partidele politice din timpul restaurației, căci nici unul nu corespunde adevăratei necesități a societății. Până când partidul catolic și ultraretrograd cu șefii lui spirituali: un Chateaubriand, un de Bonald, un de Maistre vrea o întoarcere completă la monarhia absolută, la principiul legitimității de drept divin și la vechea stare de lucruri dinaintea revoluției, uitând că istoria ca un fluviu nu-și poate întoarce cursul; până când partidul moderat cu doctrinarii lui: un Roger Collard, un Camille Jordan, un Guizot urmăresc o adaptare imposibilă a vechiului sistem la noua stare de lucruri; până când liberalii (Benjamin Constant, Dunoyer, Ch. Comte, J. B. Say), demni urmași ai enciclopediștilor, în lipsa unei doctrine organice se mărginesc să critice; majoritatea populației muncitoare și productive suferă de această stare anarhică. Nu ne mai trebuie partide politice, se exclamă el! Nu există decât două clase sociale, decât două partide: cel al muncitorilor și al industriașilor și cel al trântorilor și al paraziților, sau mai bine: partidul național și cel antinațional!

Cu optimismul său utopic St. Simon credea, că opinia publică pregătită și regele de acord cu națiunea în spiritul tradiționalei alianțe, o simplă ordonanță regală, care să asigure direcțiunea spirituală savanților și cea temporală principalilor industriași va fi deajuns pentru a schimba, vechea ordine socială prin noul regim.

Viitoarea societate a producătorilor se va deosebi de vechea organizare socială prin două trăsături: 1. preponderanța elementului industrial și 2. rolul redus al statului.<sup>22</sup> St. Simon dă următoarea definiție industriașilor: „Un industriaș este un om, care muncește, ca să producă sau ca să pună la îndemâna diferiților membri ai societății unul sau mai multe mijloace materiale proprii a le satisface trebuințele și gusturile fizice; astfel, un cultivator care sămână grâu, crește pasări și prăsește vite, este un industriaș; un rotar, un potcovar, un lăcătuș, un tâmplar, sunt industriași; un fabricant de pălării, de pantofi, de stofe, de pânzeturi, de șaluri, este de asemeni un industriaș; un negustor, un cărăuș, un marinar în serviciu pe corăbii comerciale, sunt industriași. ... Ei formează trei clase mari: a cultivatorilor, a fabricantilor și a negustorilor.“ Industriași trebuie să ocupe primul rang pentru că prin munca lor productivă ei sunt indispensabili și cei mai utili.<sup>23</sup> Dar mai mult; prin progresul făcut de la revoluție ei s'au arătat apti pentru a ocupa acest rang. Capacitatea lor de a se administra singuri este evidentă atât la țărani împroprietăriți prin vinderea bunurilor naționale, cât și la meșteșugarii și muncitorii manuali, care au înlocuit avantajos pe vechii proprietari și directori de fabrici și manufacture, ruinați prin revoluție. Șefii naturali ai industriașilor sunt bancherii și savanții. Unii, creînd și garantând creditul public, printr'o distribuție rațională a mijloacelor de producție selectează capacitățile și provoacă o emulațiune printre producători; ceilalți prin organizarea educației publice și prin invențiile științifice contribuie la menținerea ordinii sociale și la perfecționarea metoadelor de muncă.<sup>24</sup> Industriași pentru a prospera și a recolta toate roadele muncii lor, nu au nevoie, decât de deplină libertate economică și politică. Din ea rezultă binele colectiv, căci în noul

sistem, interesul bineînțeles al fiecărui individ se confundă cu interesul general. Liberalismul economic al lui St. Simon se sprijine deci la început pe liberalismul politic. La baza lor este principiul identității intereselor. „Cu cât cineva — spune el — contrariază mai puțin interesele celorlalți, lucrând pentru interesele sale proprii, cu atât încearcă mai puțină rezistență din partea lor, cu atât ajunge mai ușor la țintă. Astfel maxima des repetată: Nu poți să fii într'adevăr fericit, decât căutând fericirea proprie în fericirea celorlalți, este tot așa de sigură, tot așa de pozitivă, ca următoarea: un corp aruncat într'o direcție se oprește sau se abate din calea sa dacă întâlnește alte corpuri asvârlite într'o direcție contrară.“<sup>25</sup> Industrialismul lui St. Simon nu este deci la început, decât o interpretare personală a liberalismului economic al lui A. Smith, introdus în Franța prin scrierile lui J. B. Say. Deosebirea esențială între el și economiști este că până când A. Smith și Say priveau economia politică din punctul de vedere al consumatorului, St. Simon o privește din punctul de vedere al producătorului.<sup>26</sup> Rolul redus al statului în viața economică este iarăși o idee curentă la corifeii liberalismului. Astfel Dunoyer, redactorul dela „Le censeur européen“ scrie în această privință: „Am spus-o deja de 20 de ori și vom repeta-o de o mie de ori. Obiectul omului nu este de loc guvernământul, guvernământul nu trebuie să fie în ochii săi, decât un lucru foarte secundar, am spune aproape foarte subaltern. Obiectul său este industria, este munca, este producția tuturor lucrurilor necesare pentru fericirea sa. Într'un stat bine ordonat guvernul nu trebuie să fie, decât o dependență a producției, decât o Comisiune însărcinată de producători — care o plătesc pentru acest lucru — cu scopul de-a supraveghia siguranța personală și a bunurilor, ca ei să poată munci“. Termeni aproape identici întâlnim la Saint-Simon și A. Thierry: „Totul prin industrie, totul pentru ea.... Starea cea mai favorabilă industriei, este cea mai favorabilă societății... Societatea are nevoie să fie guvernată, cât se poate de puțin și pentru aceasta nu este, decât un mijloc, acela de-a fi guvernată, cât mai ieftin.“

De aici până la dispariția completă a oricărei guvernări nu este decât un pas. St. Simon va trage ultima concluzie a concepției sale materialiste a isto-

<sup>22</sup> v. Weill: Un précurseur du socialisme. Paris 1894.

<sup>23</sup> Fiziocrații considerau, ca singuri utili pe agricultorii. St. Simon lărgeste sfera conform doctrinei liberale.

<sup>24</sup> Din punct de vedere practic el prevede pe lângă parlament două camere profesionale: una compusă din savanți și una din industriași.

<sup>25</sup> Principiul moralei utilitariste a lui Bentham, recunoscut și de A. Smith.

<sup>26</sup> v. Elie Halévy: La doctrine économique de Saint-Simon în „La revue au Mois“ (1907 décembre).

riei. Cu ascenziunea noilor straturi sociale principiul industrial va înlocui cu totul principiul feudal. Industriașii, urmașii Galilor,<sup>27</sup> rasă laborioasă și chibzuită nu se vor mai servi de vechile mijloace de guvernare: forța și violența, ci vor introduce în moravurile publice și în organizarea statului relațiile de care s'au folosit totdeauna în cursul istoriei: persuasiunea și concilierea intereselor între contractanți.

Distincția între guvernanți și guvernați va dispărea, cum vor dispărea privilegiile și drepturile de naștere. Acțiunea omului asupra omului va fi redusă la minim, mărginindu-se la o direcționare ierarhică a producțiunii. Societatea se va transforma într'un vast atelier, în care toți producătorii vor fi admiși ca societari, după capacitatea și utilitatea lor. Industrialismul lui St. Simon conține germeni socialiști. Concepția sa materialistă a istoriei pune pentru prima dată problema conflictelor sociale. Secolul al XVIII-lea a dus lupta pentru libertate și egalitatea opiniei, pentru emanciparea politică, secolul al XIX-lea începând cu St. Simon va lupta pentru emanciparea socială și economică.

Prima părere însă, prin care St. Simon ia o atitudine hotărât contrară doctrinei liberalismului economic,<sup>28</sup> este articolul al 4-lea din planul său de reformă a bugetului, pe care îl prezintă regelui la 1816: „Primul articol al bugetului la cheltueli va avea ca obiect să asigure existența proletarilor, procurând muncă valizilor și ajutoare invalizilor“. Tendința filantropică, soliditatea pentru clasa cea mai numeroasă și cea mai săracă, pentru muncitorimea agricolă și manuală este constantă în scrierile sale.<sup>29</sup> El o primește moștenire de la filozofii secolului al XVIII-lea, în special de la d'Alembert, al cărui elev a fost. Ea străbate din prima sa scriere „Lettres d'un habitant de Genève“. Principiul economiei politice clasice: completa libertate economică, evident nu o putea satisface. Egoismului individual, bazat pe această libertate economică, el opune organizarea

sistematică a producției, în care interesele clasei muncitoare să fie garantate. Această latură organizatoare, socialistă a doctrinei sale se afirmă tot mai mult începând cu anul 1819.

Intr'o notă din „Le systeme industriel“ (1821) el o precizează astfel: scopul contractului social nu este libertatea, el este asociația în vederea producției. Sismondi, la început un adept al școlii liberale, se transformă în adversarul ei, impresionat de mizeria claselor proletare. El creiază economia socială; preconizând o mai justă repartitie a bunurilor. St. Simon impresionat de aceeași mizerie se desparte de școala liberală printr'o organizare sistematică a producției. Ideia vagă și metafizică de libertate individuală stânjenește activitatea economică, împiedecând acțiunea colectivității asupra individului. „Căci — spune el — activității îi trebuie un scop, care nu poate fi libertatea, deoarece ea îl presupune. Adevărata libertate nu constă în a rămânea cu brațele încrucișate în sânul asociației după bunul plac; o asemenea înclinare trebuie stărpită ori unde s'ar găsi.“<sup>31</sup> Ea constă din contră în posibilitatea de-a desvolta fără piedeci și în toată extensiunea o capacitate temporală sau spirituală utilă asociației. Libertatea ilimitată de conștiință și acțiune el o temperează prin libertatea industrială. Cu alte cuvinte înlocuiește individualismul cu socialismul. Căci ce este această acțiune a colectivității asupra individului, această obligație socială de-a munci și de-a pune toată capacitatea și puterea de lucru în serviciul colectivității, care le garantează eficacitatea și utilitatea maximă, decât ideia fundamentală a socialismului.

Dacă St. Simon este un socialist, în schimb el nu este un democrat. Sau cel puțin nu este un democrat în accepția contractului social al lui Rousseau. Suveranitatea poporului i se pare o idee lipsită de înțeles, căci ea nu are valoare decât opusă ideii de suveranitate din grația lui Dumnezeu.

Intr'un regim în care administrația înlocuiește guvernarea, ea este perimată.

De asemeni el critică egalitatea turcească, de-a putea fi admis oricine la exercitarea unei puteri arbitrare. Singură egalitatea industrială este rațională și morală. „Tot omul, ori care

<sup>27</sup> În acest an apare scrierea lui Ioseph de Maistre „Du Pape“ care influențează scrierile lui St. Simon și A. Comte.

<sup>28</sup> V. ideile asemănătoare la Rousseau „Celui qui mange dans l'oisiveté ce qu'il n'a pas gagné lui-meme, le vole.... dans la société on doit le prix de son travail.... tout citoyen oisif est un fripon“.

i-ar fi punctul de plecare va putea să atingă primul grad în scara socială, exceptând regalitatea, și nu-l va putea atinge decât prin lucrări utile semenilor săi. Astfel tendința spre egalitate va fi satisfăcută prin această dispozițiune prin excelență morală.“

În locul principiului electiv el prevede o cooptare profesională, în care principalii industriași își aleg colaboratorii după merite și capacitate. Această concepție ierarhică a societății împrumută un caracter aristocratic doctrinei sale, caracter care l-a îndemnat pe Faguet să-l numiască „un feudal filantrop“. Cu toată originea sa nobilă însă, St. Simon, care a cunoscut în existența lui aventuroasă toate straturile sociale, avea o mare afinitate cu mentalitatea poporului.<sup>32</sup> Dacă el prevedea aceste categorii sociale, ele nu mai aveau în schimb în spiritul său rolul unor clase de guvernanți și asupritori. Dezbărați cu totul de caracterul de stăpâni și uzurpatori, principalii industriași sunt numai șefii naturali ai producției. Ei sunt călăuzele luminate care cunosc mai bine drumul la Meca și conduc caravana, încrezătoare în cunoștințele și forțele lor, fără șovăire și îndoială spre supremul scop: fericirea socială.

Ca doctrina lui S. Simon să fie cu totul socialistă, ea ar fi trebuit să atace proprietatea particulară. Nimic din teoriile socialiste de mai târziu, ce privește exproprierea și națioanlizarea instrumentelor de muncă și exploatarea în comun a bunurilor materiale nu întâlnim în doctrina sa, cum nu întâlnim nici valoarea economică a muncii. Dar dacă el nu critică proprietatea privată supt aspectul economic, îi știrbește inviolabilitatea supt aspectul juridic. Cert, legea fundamentală a ordinii sociale este aceea, care garantează raporturile de proprietate. Ea însă este dinamică, evolutivă, căci noțiunea de proprietate se schimbă în raport cu spiritul progresului și provoacă la rândul-i transformarea instituțiilor.

„Este evident, că în toate țările legea fundamentală este aceea, care stabilește proprietățile și dispozițiunile pentru a le respecta: dar din faptul că această lege este fundamentală, nu rezultă, că ea nu poate fi modificată. Necesar este să existe o lege, care să stabilească dreptul de proprietate și nu o anumită lege, care să-l stabilească într'un fel sau altul. Existența societății depinde de la conservarea dreptului de proprietate și nu de la conservarea legii, care a consacrat la început acest

<sup>32</sup> v. Maxim Leroy: La vie véritable de H. de S. Simon.

drept. Căci această lege depinde la rândul ei de o lege superioară și generală, de legea naturii, conform căreia spiritul omenesc este în continuu progres, lege din care toate societățile derivă dreptul de-a modifica și perfecționa instituțiile lor; lege supremă care oprește de-a înlănțui generațiile viitoare printr'o dispozițiune de orice natură ar fi ea.<sup>33</sup> Ideea despre relativitatea dreptului de proprietate St. Simon o enunță din observarea procesului istoric.

Aceiași idei supt o formă mai precisă o întâlnim într'o altă scriere a lui din 1819: „Astfel deci întrebările — care sunt lucrurile susceptibile de-a deveni proprietăți? — prin ce mijloace indivizii pot să și le aproprieze? — în ce fel au dreptul să se folosească de ele, după ce le-au câștigat? — sunt tot atâtea întrebări pe care legislatorii din toate țările și din toate timpurile au dreptul de a le soluționa, de câte ori cred că e potrivit, căci dreptul individual de proprietate, nu poate fi fondat, decât pe utilitatea comună și generală a exercitiului acestui drept. Ea variază cu vremea“. Scrise la 1819 aceste opinii ale lui St Simon sunt de-o pătrundere și previziune remarcabilă. Legislația socială și economică a secolului al XIX-lea și a secolului prezent le-a realizat și justificat. St. Simon nu trage însă toate concluziile, ce se impun din concepția sa asupra proprietății. Pentru el dreptul individului la repartitia bunurilor rezultă încă din „miza sa socială“, care cuprinde atât capacitatea calitativă și cantitativă de muncă, cât și capitalul adus. Ce se întâmplă însă cu capitalul uzurpat în trecut și în posesia paraziților sociali? St. Simon nu răspunde.<sup>34</sup>

În rezumat teoria economică și politică a lui St. Simon se compune din asimilarea unor influențe, de origine diverse și contopirea lor într'un sistem unitar și original. Economia politică liberală, cași școala teocratică; participarea lui în tinerețe la războiul de independență al Americii,<sup>35</sup> cași avântul industriei și a mării finanțe în tim-

<sup>33</sup> Părerii asemănătoare la Necker și Mirabeau. Necker declară că proprietatea ereditară n'a fost instituită, decât pentru binele oamenilor și ea nu se justifică, decât în măsura în care împlinește această condiție.

<sup>34</sup> Răspunsul îl va da școala st. simoniană (Enfantin și Bazard) care din premisele lui St. Simon va conchide la suprimarea dreptului de moștenire.

<sup>35</sup> D-l M. Leroy în cartea sa „La vie véritable de St. Simon“ arată influența poporului american asupra lui St. Simon. Popor practic, de afaceri condus de industriași și la care activitatea politică e subalternă.

pul restaurației au avut de sigur partea lor de influență la elaborarea teoriei sale. Esența ei îmi pare a consta într'o transferare de valori, în contaminarea principiului politic cu principiul economic. Doctrina lui socială trece prin fazele următoare: libertate politică — libertate economică — organizare economică — organizare politi-

că Aderent la început al sistemului parlamentar și al libertății comerciale și industriale ilimitate, el micșește libertatea comercială și industrială și rațională a producției și mărește libertatea politică aparentă prin înlocuirea conceptului „guvernare“ cu conceptul „administrație“.

(va urma)

Petru Drăghici

## POLITICA EXTERNĂ

### Greutățile dezarmării

Data de 15 Februarie a. c. părea menită să devină un moment de importanță istorică pentru marea și vechea problemă a dezarmării, dar totul n'a fost decât o simplă iluzie. Cu mult înainte de acest termen s'a putut prevedea că, la 15 Februarie, nu va fi nimic, căci problema dezarmării, potrivit prevederilor art. 8 din pactul Soc. Naț., a fost trecută pe seama unui comitet special de studii care să pregătească terenul unei viitoare conferințe de dezarmare. Acestui comitet i-s'a compus, apoi, un chestionar general,<sup>1</sup> admis de Consiliul Soc. Naț., și cuprinzând 7 puncte controversate, pe temeiul cărora să se poată stabili elementele de egalizare și de comparație între diferitele State cu privire la înarmări și la întocmirea unei eventuale „scări“ limitative pentru armamentele fiecărui membru al Societății Națiunilor.

Comitetul pregătitor a fost alcătuit pe baze destul de largi pentru ca încheerile lui, dacă ar fi obținute, să aibă toată autoritatea necesară. În afară de membrii Societății Națiunilor, au fost invitate să colaboreze la lucrările acestui comitet Statele Unite, Germania și Rusia, precum am arătat la timp<sup>2</sup>, — ceea ce a ridicat la 20<sup>3</sup> numărul total al Statelor participante. Dacă Americanii și Germanii au primit invitația și au trimis delegați la comitetul special respectiv pe d. Gibson și contele Bernsdorff, bolșevicii s'au abținut pentru ca să nu se oblige la nimic, sub nici o formă, dar și-au mascat refuzul de a colabora la pregătirea dezarmării pretextând că nu pot lua parte la un comitet ce va lucra pe teritoriul elvețian unde a fost asasinat, anii trecuți, diplomatul Worowski și unde re-

prezentanții Sovietelor nu se simt în siguranță.

Astfel, chiar dela prima sesiune, care s'a deschis la 18 Mai a. c. la Geneva, Comisia pregătitoare a conferinței dezarmării a întâmpinat o piedică de neînvins prin acest refuz al Rusiei sovietice de a participa la lucrări.

Intr'adevăr, precum observa „Echo de Paris“ comentând declarațiile d-lui Cicerin privitoare la opera dezarmării, nici Polonia, nici România, — și vom adăuga: nici Statele baltice, Turcia, Japonia sau Anglia, adică nici unul dintre vecinii Rusiei — nu vor putea să consimtă la reducerea sau limitarea armamentelor terestre, navale și aeriene câtă vreme Statul condus de guvernantații dela Moscova continuă a fi o primejdioasă necunoscută pentru comunitatea internațională.

Abținerea Rusiei bolșevice dela pregătirea lucrărilor dezarmării este, prin urmare suficientă ca să zădărnicească orice eforturi sincere și bine intenționate pentru asigurarea păcii mondiale!

Dar piedicile sunt multe și variate.

Astfel, se constată că tocmai în vremea când se vorbește mereu și stăruitor despre dezarmare, Statele își sporesc budgetul războiului și marinei prin comparație cu anul 1914, oșebit de adausul budgetului special pentru aviație.

Un deputat francez, d. André Fribourg, a publicat o statistică foarte interesantă, cu date comparative, pentru a dovedi că Franța, acuzată de imperialism și militarism, cheltuiește, astăzi, mai puțin decât la 1914, pentru forțele ei pe uscat și pe mare, în vreme ce alte state cheltuiesc mai mult.

Reținem din aceste date următoarele:

Anglia cheltuia în total 85 mil. l. st. (35 pentru armată + 50 pentru marină) la 1914 pe când la 1925 cheltuiește 122 mil. l. st. (50 pentru armată + 14 aviația + 58 marina), — deci un spor de 42 la sută aproximativ, în afară de sporul creditelor militare pentru forțele din India de 97.5 la sută.

<sup>1</sup> Așa zisul „chestionar al dezarmării“ ale cărui puncte le-am dat în „Societatea de Măine“ anul III, No. 3.

<sup>2</sup> În „S. de M.“ a. III, No. 3.

<sup>3</sup> Și anume: Anglia, Argentina, Belgia, Brazilia, Bulgaria, Cehoslovacia, Chile, Finlanda, Franța, Germania, Italia, Japonia, Olanda, Polonia, România, Sârbo-Croato-Slovenia, Spania, Statele-Unite, Suedia și Uruguay.



Statele Unite cheltuiau în 1913—1914 pentru armată și marină 257 mil. dolari, pe când în 1924—25 cheltuiesc 617 mil., adică un spor de 140 la sută, — deși marea republică americană are o situație geografică foarte favorabilă.

Japonia a trecut dela budgetul total al apărării naționale de 190 la 453 mil. Yen, ceea ce reprezintă, în aur, un spor de 89 la sută.

Sporurile acestea, calculate în aur, \* pentru comparația între 1914 și 1925, mai reprezintă 74 la sută pentru Belgia; 43,4 la sută Spania; 42 la sută Elveția și 92,5 la sută Olanda.

Cifre, într'adevăr, elocvente!

\*

Comisia pregătitoare s'a constituit în două sub-comisii tehnice A. și B., întâia pentru chestiunile strict militare, navale și aeriene, a doua pentru chestiunile ce n'au un caracter militar, ci numai economic-financiar, — comisia rezervându-și să examineze, în plenul ei, aspectul politic al tuturor chestiunilor ce s'ar ivi în cursul dezbaterilor.

În planul general de activitate, după alcătuirea unui comitet de redacție, comisia a stabilit cadrul de cercetări pentru fiecare din cele două sub-comisiuni tehnice și le-a adăugat, la punctele respective din chestionar ce reveniau fiecăreia în parte, sugestii, propuneri sau completări formulate din inițiativa delegațiilor diferitelor țări (alcătuite în genere dintr'un reprezentant politic, și din experții tehnici: militar, naval și aerian).

Astfel, reprezentantul Belgiei a adăugat o chestiune privitoare la controlul dezarmării și la modul organizării eventuale a schimbului de informații asupra înarmărilor potrivit art. 8 din pactul Soc. Naț.

Reprezentantul Angliei a adăugat la chestionar ceva privitor la războiul chimic.

Comisia a trimis sub-comisiilor, spre informare, memoriile prezentate de Grecia și Ungaria, cel din urmă fiind redactat într'o formă supărătoare pentru statele Micii Antante. De asemeni, Comisia pregătitoare a mai trimis, de data aceasta, nu sub-comisiilor, ci Consiliului Soc. Naț., trei propuneri și anume: prima, a delegației franceze privitoare la metode și mecanismul prin care s'ar putea obține ajutorul necesar unui Stat atacat; a doua, a delegației poloneză, privind organizarea specială a ajutorului regional în cas de agresiune; în sfârșit, a treia, a delegației finlandeză, referitoare la Statele

\* Pentru Anglia și Statele-Unite monedele respective lira sterlină și dolarul, au rămas aproximativ echivalente cu aurul, pe când calculul celorlalte valute a fost transpus pe cursul aur.

care din cauza situației lor geografice sau din alte împrejurări excepționale se găsesc într'o situație relativ defavorabilă.

Sesiunea scurtă dela 18—26 Mai a comisiei pregătitoare s'a mărginit de fapt numai la organizarea metodică a lucrărilor de îndeplinit și la repartizarea pe specialități a chestiunilor ce sunt de studiat.

Sub-comisia B. (nemilitară) întrunită apoi la 26 Mai și-a fixat programul de lucru în așteptarea concluziilor sub-comisiei A. pentru chestiunile militare, navale și aeriene care a început să lucreze dela 28 Mai.

Asupra acestei activități desfășurată în sub-comisia A., timp de mai multe săptămâni, nu vom avea relații amănunțite decât după 2 August când încetează scurta vacanță de vară.

În genere, însă, sub-comisia a ajuns la două rapoarte, al majorității și al minorității, cuprinzând diferitele răspunsuri la întrebările comisiei sau precizări de termeni militari, navali și aeriene, — oșebit de rezervele formulate de diferite puteri asupra punctelor din rapoarte.

În rezumat, din lucrările întreprinse rezultă că s'a îndulcit simțitor înfrângerea inițială a voinței de dezarmare terestră și s'a dat o formă mai convenabilă opoziției de neînțeles dintre punctele de vedere ale Franței, Italiei și alte câteva State mici față de marile puteri navale (Anglia și Statele Unite).

Dezbateri foarte aprinse au avut loc pentru precizarea următoarelor 4 puncte ca elemente de apreciere a înarmărilor: 1) Trupe active, 2) Trupe de rezervă, 3) Material aflat în serviciu și 4) Material aflat în depozite.

În privința efectivelor din vreme de pace și a limitării lor după o scară comparativă între diferitele State, chestiunea a fost condiționată de clauza desăvârșitei instrucții a contingentelor aflate sub drapel, după cum materialul de rezervă trebuie să fie socotit în raport cu efectivele mobilizabile.

Criteriul acesta al majorității, în frunte cu Franța, din secția armamentelor terestre, a triumfat cu privire la material și în secția pentru studiul înarmărilor navale, unde factorul „material” pentru războiul maritim nu are acelaș rol ca în războiul terestru. Concluzia majorității este că pentru aprecierea și comparația forțelor navale dintre diferitele state trebuie să se țină seamă de tonajul total, — ceea ce însemnează că puterile navale mai mici vor fi avantajate, prin posibilitatea de a construi sub-marine, crucișătoare și alte vase de tonaj mic, față de marile puteri navale. Concluzia aceasta răstoarnă până la un punct, dacă ea va

triumfa, planul Statelor Unite căci în conferința pentru limitarea înarmărilor navale dela Washington (1922) s'a stabilit o limită maximă a tonajului pentru puterile participante (Anglia, Franța, Italia, Japonia și Statele Unite), dar s'a urmărit în special limitarea construcțiilor de vase mari de război (interzise peste 35.000 tone).

Netăgăduit că bunăvoință există și efortări se fac, pentru cauza păcii, dar fiecare stat este preocupat, în primul rând, de siguranța lui proprie, de aci și opoziția categorică dintre Statele continentale și cele maritime.

Munca pentru acordul dezarmării este abia la început și de acum avem să așteptăm alte faze decizive. Concluziile așa de puțin hotărâtoare ale sub-comisiei A. (cu dublu raport și rezerve din partea unor puteri asupra diferitelor puncte) vor trece la sub-comisia B. spre a-i înlesni (ori încurca?) lucrările și abia, după aceea comisia pregătitoare va trebui să se întrunească din nou.

Consiliul S. N. va avea, deci, să mai aștepte răspunsurile și precizările la diferitele chestiuni pe care le provoacă încercarea de a aplica art. 8 din pact.

Dar să nu disperăm de cauza cea mare a păcii; dimpotrivă să nădăjduim că problema își va afla soluția prin etapele siguranței, deocamdată regională.

Limitarea înarmărilor va lua, probabil, și ea aceiași cale: regională, locală, limitată și condiționată de vecinătățile geografice și de riscurile politice deosebite dela un stat la altul.

N. Dașcovič

## BIBLIOGRAFIE

Foia Tinerimii (15 Iulie); Ramuri (Mai-Iunie); Pagini Agrare și Sociale (30 Iunie); Flamura (Mai-Iunie); Școala Noastră (1—15 Iulie) Adevărul Literar și Artistic (16 și 23 Iulie); Cosinzeana 11 și 25 Iulie); Buletinul Camerei de Comerț și Industrie; Turnu-Măgurele (Mai-Iunie); Korunk (Iulie); Viața cooperatistă (Mai-Iunie); Universul Literar (18 și 25 Iulie); Legea Românească (15 Iulie); Familia (Iulie); Glasul Moșilor (Iunie-Iulie); Țara Noastră (18 și 25 Iulie); Cuvântul Agronomilor (1 Iunie-15 Iulie); Revista Economică (15 Iulie); Vieața Românească (Mai-Iunie) Revista Teologică (Iulie); Cetatea Literară (Iulie).

Luptele lui Mihai-Viteazul, povestite de el însuși (Biblioteca populară a „Asociațiilor” No. 137).

Gromoslav Mladenatz: Cooperarea și clasa muncitoare (Biblioteca revistei „Cooperarea” No. 4).

I. Paleologu: Biserica unică românească (contribuțiuni spre înfăptuirea ei).

**PROGRESSE ȘTIINȚIFICE****Flora Romaniaae exsiccata**

Publicul nostru cunoaște prea puțin munca, năzuințele și sbuciumările specialiștilor români în diferitele ramuri ale științei; lumea românească ignorează încă contribuția institutelor noastre universitare la progresul științific universal și la întemeierea studiului științific serios și metodic al Țării Românești.

O astfel de operă vrednică de cunoscut în cercuri mai largi, săvârșește și Muzeul Botanic de pe lângă Universitatea din Cluj (cuprinzând și Muzeul Botanic Ardelean), naționalizat în anul 1919.

Prima grijă a noii direcțiuni a fost întemeierea și organizarea unei publicații botanice, care să servească în modul cel mai real studiul critic al Florei române, să facă însă cunoscută această floră românească și tuturor cercurilor botanice de seamă din lume.

Din această năzuință a luat naștere publicația monumentală, intitulată *Flora Romaniaae exsiccata a Museo Botanico Universitatis Clusienensis edita, directore Al. Borza*. Până acum au apărut 6 volume sau „centurii“ din această Floră, așa încât putem vorbi mai pe larg despre însemnătatea acestei opere, privită cu criticismul cuvenit.

„Flora Romaniaae exsiccata“ este un herbar-tip, scos în 60 exemplare, cuprinzând în primul rând plantele nou-descoperite și descrise, plantele până acum nestudiate îndeajuns, deci critice, plantele rari și interesante ale României. Fiecare plantă este privită cu o etichetă potrivită, tipărită cu multă îngrijire, cuprinzând numele plantei, data publicării acestei specii pentru prima dată, localitatea și stațiunea plantei, data colectării și numele colectorului și observații critice referitor la caracterile taxonomice și nomenclatura speciei respective. Toate acestea sunt redactate în latinește, limba internațională a botanicii până în ziua de astăzi. Numai notele critice sunt date și în românește mai pe larg. Aceste etichete sunt retipărite și reunite într-o broșură aparte, intitulată „Schedae ad Floram Romaniaae exsiccatae. Centuria I...“

Ceeace dă o valoare incontestabilă acestei publicații e faptul, că ea este opera colectivă a tuturor botaniștilor români, contribuind fiecare după putință, cu specii mai multe sau mai puține, dar studiate cu deplină competență, căci fiecare caută să trimită pentru această publicație plantele care îl

preocupă în mod deosebit, în care este „tare“.

Așa amintesc câteva genuri studiate de botaniștii noștri din București: P. Enculescu (Obione, Plante de sărături), Z. C. Panțu (Silene, Cyclamen), Solacolu (Cyclamen, Agropyrum), G. P. Grințescu (Dianthus, Centaurea, etc), Săvulescu (Plante critice din Basarabia), împreună cu T. Rayss și M. Iacob.

Din Cernăuți: M. Gușuleac (muscinee ciupercei, Anchusa), A. Mühlendorf (Bryophyta).

Din Cluj: I. Prodan (Centaurea, Salvia), I. Grințescu (Conifere și ciupercei), Al. Borza (Cerastium, Satureja, Asyneuma, etc.) I. Nyárády (Carex, graminee, diverse), M. Péterfi (Bryophyta), E. Pop (mușchi), G. Bujorean, M. Tiesenhausen, M. Sofonea, M. Prișcu, C. Gürtler, diverse.

Dela Sibiu colaborează d. C. Ungar, dela Blaj I. Pop, din Caracal d. M. Dimonie. Cu proxima ocazie vor colabora și colegii specialiști din Iași.

Sub acest raport s'a produs deci o cooperare ideală, care face cinste tagmei noastre botanicești, mai ferită de ura, invidia și răutatea, care despart așa de mult pe specialiștii altor plaiuri sau tagme. Un alt merit al acestei Flore este, că a înrolat la o muncă comună pe botaniștii de diferite limbi din România: români, germani, unguri.

Partea leului în munca de determinare, controlare și publicare a materialului revine bineînțeles directorului și conservatorului Muzeului Botanic editor: Al. Borza și E. I. Nyárády.

Până acum au eșit în această mare întreprindere botanică 600 specii, unele din mai multe localități, reprezentând atât plantele cu flori (Phanerogamae) cât și algele, ciupercele, mușchii și ferigele fără flori (Cryptogame). Numai lipsa de mijloace bănești întârzie publicarea și a celorlalte 8-9 sute specii îngrămadite prin depozitele Institutului Botanic, care a devenit mult prea neîncăpător pentru adăpostirea acestui material atât de prețios.

Și harnicii colaboratori acumulează neconținut comorile „Florei Romaniaae exsiccatae“!

Pe măsură ce apar noi și noi fascicule din Flora noastră uscată, se desenează tot mai lămurit conturile celorlalte *Flore Românești critice*, care cernând datele din operele marilor Grecescu, Brândză, Simonkai și a celor recenți și biziindu-se pe exsiccatele noastre, va da înfățișat conspectul com-

pelet și definitiv al florei românești integrale.

Prin publicarea „Florei exsiccate“ s'a stabilit o metodă nouă și strict științifică în studiul formelor vegetale. Floriștii și sistematicienii noștri nu se vor mai hazarda, ca până acum, să creeze specii, varietăți și forme noi pentru știință, biziindu-se numai pe câte un exemplar de plantă — și acela adesea fragmentar —, care după ce a fost studiat se pierde printre rafturile incontrolabile ale autorului.

De aci înainte suntem moralicește ținuți, să aplicăm un criticism sever și metode statistice serioase la cântărirea formelor presupuse nouă. Vom colecta un număr mare de exemplare, având puțința să deosebim o variație individuală datorită factorilor ecologici întâmplători, de forme noi ce tind spre o diferențiere hotărâtă, specifică; iar formele acestea noi le răspândim prin publicația noastră în lumea științifică, dând puțința oricărui cercetător să controleze exemplarele noastre autentice.

Exemplarele „Florei Romaniaae exsiccate“ ce apar într'un număr atât de restrâns, sunt distribuite în primul rând colaboratorilor și Muzeelor Botanice din țară. Un număr de 34 exemplare se expediază însă la marile muzee din străinătate și la Institutele Botanice din țările vecine, ca schimb pentru material de herbar. Iată cele mai însemnate centre botanice unde se depozitează publicația noastră: Roma, Paris, Londra (British-Museum și Kew Garden), Edinburgh, Bruxelles, Berlin, Breslau, Geneva, Basel, Viena, (Staatsmuseum și Universitatea), Praga, Brno, Cracovia, Lemberg, Varșovia, Copenhaga, Oslo, Stockholm, Belgrad, Sofia, Zagreb, Helsingfors, Atena, New-York-Brooklyn, St. Louis, Tokyo, Sapporo, Sidney, Cairo. Sunt rezervate câteva fascicule pentru Institutele rusești și ungurești, când vor veni și aceste nații la sentimente mai bune și vor împlini condiția fundamentală a cooperăției intelectuale: loialitatea.

Avem cereri din Palestina și Statele-Unite pentru exemplare din „Fl. R. exs.“. Că ce înseamnă distribuția publicației noastre exsiccate la muzeele mari din străinătate, numai acela va înțelege, care a lucrat în institutele respective și a constatat totală lipsă a materialului științific românesc; care a văzut, cât este de mașter tratată flora noastră în toate monografiile mai vechi, tocmai din această cauză.

În constelația actuală culturală și politică nu ne mai putem permite pe nici un teren luxul absenței noastre, care echivalează cu sinuciderea!

Materialul de plante trimis nouă în schimb de instituțiunile enumerate mai

sus reprezintă o respectabilă înavuțire a muzeului botanic din Cluj, în care se pot face în măsură tot mai largă studii critice taxonomice. Tot atât de valoroase sunt însă adresele de mulțumită, de elogioasă apreciere a publicației noastre, primite dela acești corespondenți ai noștri din străinătate.

Colaboratorii noștri din țară ajung prin această „Floră“ în posesiunea unui material de comparație-tipic, pe care nu și-l pot procura de nicăiri.

Să nu se creadă însă, că numai Botanica teoretică profită de opera noastră. Câte plante parasite temute de agricultor și silvicultor nu apar în acest herbar, permițând în viitor identificarea sigură a multor boli criptogamice și luarea măsurilor de combatere! Și cum flora spontană este cel mai bun indiciu și indicator pentru valoarea unui teren în agricultură, această „Flora României exsiccata“ este temelia cea mai solidă pentru cunoașterea plantelor ce compun flora plaiurilor românești, predestinate pentru o agricultură mai rațională, mai științifică.

Cititorii noștri mai practici se interesează încă de bună seamă și de costul acestei mari publicații, proiectată pe un răstimp de 25 ani. Pentru a nu fi nevoit să debitez plângerile atât de des repetate relativ la sgârcenia statului când este vorba de opere culturale, amintesc aci faptul, care constituie o notă de vrednicie pentru botaniștii noștri: aproape toți colaboratorii lucrează gratuit. Pentru speșele uriașe de colectarea plantelor, de montarea, prepararea colecțiilor, pentru tipărirea „Schedelor“ și pentru costisitoarea expediție a coletelor poștale ni-s'a înscris în buget suma microscopică de 30.000 lei.

La sfârșit trebuie să arătăm pe scurt și istoria încercărilor de felul publicației noastre pe pământul actual al României.

Pentru prima dată botanistul sas I. Barth, preot la Hususău, a început să scoată în câteva exemplare mușchii Ardealului, pe la 1871, dar a încetat apariția după 50 numere. Între anii 1862—1872 preotul și profesorul sas M. Fuss a publicat un „Herbarium normale Transsilvanicum“ în 5 exemplare, în editura Societății Naturaliștilor din Sibiu, cu etichete manuscrise. După 11 fascicule și această publicație vrednică a încetat. Pe timpul războiului mondial fostul Muzeu botanic maghiar din Cluj începuse editarea unei colecțiuni de mușchi „Bryophyta regni Hungariae exsiccata“, care s'a oprit la al treilea volum. În Vechiul Regat singur numai d. prof. Marcel Brândză a început după războiu publicarea unei foarte valo-

roase colecțiuni de ciuperci din neamul mixomicetelor, precum și un herbar-tip, de gogoși de plante „Ceciditheca Dacica“. Ambele vor fi continuuate.

Cât va dăinui oare „Flora României exsiccata“ pornită pe baze atât de largi și cu scopuri științifice și de propa-

gandă românească atât de pronunțate? Inițiatorii publicației au toată stăruința și bunăvoința necesară; colaboratorii încă arată mult zel. Veni-va însă și spirijinul așteptat din altă parte?

Iată călcăiul lui Achile al întreprinderii noastre!

Al. Borza

## ACTUALITĂȚI

### Clocotiri

*Viața popoarelor e un teren vulcanic cu sbucniri când ici, când colo. Echilibru stabil nu există, cât timp dominează mai mult instinctul și cruzimea decât rațiunea și logica.*

Statele-Unite și Japonia de mult se privesc chiorș. Bogăția unora naște trufie. Supra populația alteia naște expansiune. Înțelepciunea ar putea calma trufia și ar putea plasa suprapopulațiunea. Dar acțiunile popoarelor fiind dictate mai mult de instinct, nu e mirare ca într'o zi nefastă Oceanul „pacific“ să devină teatru de furie distrugătoare, pentru a echilibra suprapopulația și supraproducția de averi, sau — mai corect — pentru a provoca dezechilibruri și mai mari, materiale și morale.

China se frământă cu revoluții și contrarevoluții. Furnicarul Induilor începe a murmura, prevestind furtuna, contra supremației străine. Egiptul se mișcă chiar, contra acestei supremații. Mexico trece prin grave nevoi interne.

Nu mai vorbim de popoarele Europei. Toate trec prin crize, începând dela Anglia și Liga Națiunilor până la Turcia și Portugalia. Anglia se bătăbănește cu grevele interne și coloniile externe. Rusia e țara tuturor posibilităților... rele. Grecia, de vr'o trei mii de ani își tot reformează constituția și cu ea nereformată rămâne, în plus cu zavistia trimilenară.

Polonia — Sarmatia infelix — e așa de convulsionată de neînțelegeri interne, încât o anumită presă anglosaxonă preconizează iarăș împărțirea ei, pentru a împăca mai ales pe Germania și a asigura astfel pacea Europei. Noroc că intervine Franța și amintește acelei prese, că prin partajul Poloniei nimic nu va câștiga pacea Europei, căci apetitul Germaniei nu se va calma, ci va crește.

Franța se luptă pentru franc și pentru toate curentele bune și rele.

Dintre țările învingătoare numai Italia face progrese și încâtva Cehoslovacia, dacă aceasta din urmă nu ar avea atâtea partide politice învrăjbitoare.

In concertul popoarelor auzim nu-

mai voci stridente. De nicăiri nu răsbate vocea profetilor, nu simțim îndemnul oamenilor înțelepți. Pe semne, toate vocile lor sună în pustiu. Vox clamans in deserto. Disarmoniile înăbușesc toate impulsurile celor aleși. Omenirea trece prin purgător și trebuie să-și ia pedeapsa.

Iată-ne și noi, în țară binecuvântată de natură cu toate darurile, cu toate condițiile de prosperitate! Cum trăim? Câtiva huzuresc în bine. Ceva mai mulți o duc mijlociu. Cei mai mulți se svârcolesc în mizerie. Așa trăim în țară bogată, în loc, ca proporția să fie inversată și să se svârcoalească în mizerii numai cei trândavi.

In general, mergem din rău în absurd. Nicăiri nu putem surprinde mers prosper, continuu și sănătos. Dacă Dumnezeu ne va da recoltă bună, ne vom ușura, dacă vom ști să ne ușurăm. Dacă însă, până la recoltă, ploile și furtunile mai încălesc și dripesc grâu; dacă prevăzătoarea și adorabila administrație a căilor noastre ferate va mai întârzia câtiva ani cu reparația mîilor de vagoane stricate — vom vedea ce ușurare va rezulta pe urma recoltelor. Afară de munca bunărea a muncitorilor de pământ, pretutindeni ne isbim de imbecilitatea sistemelor de producție, de finanțare, de aprovizionare, de comercializare și mai ales de transporturi. Par-că ne apasă o fatalitate implacabilă: să avem de toate și să nu avem nimic. Știința păturii noastre conducătoare nu construiește nimic. Distrugerea își urmează calea nu numai pe drumurile de fer, ci și prin casele, și prin așezăminte, și prin capetele oamenilor. Dăm buzna cu toții în prăpastie.

Am aștepta îndreptarea lucrurilor de acolo, de unde trebuie să o așteptăm: dela București. Dar când nici acolo nu arde lumina înțelepciunii, ci s'a întronat haosul și lăcomia gălăgioasă a politicianismului, atât în corpurile legiuitoare, cât și la Banca de emisiune, nu mai așteptăm ajutor de cât dela acela, care ni-l'î dat totdeauna, când am fost vrednici de el. Mai bine să ne rugăm deci la Dumnezeu!

## Cum trăesc țărani noștri

### Căzănești

decât la sfinți. Să-l rugăm să ne calmeze patimile, să ne scoată din labirintul inextricabil al intoleranței, incapacității, lăcomiei păcătoase, bârfeilor odioase și al tuturor răutăților. Să-l rugăm să ne facă mai buni la inimă, mai luminați în cugetări și mai străduitori în pornirile bune.

Prin normalizarea vieții sufletești și inaugurarea muncii constructive în toate domeniile, ni-se va normaliza în curând și viața materială. Căci, la urma urmei, nu bunurile materiale fac pe adevăratul „om“, ci omul produce bunuri materiale.

Inzadar avem țară bogată, dacă nu avem oameni bogați sufletește, cari să știe valorifica bogățiile țării.

Gavril Todica

### Apusul veacului

— scris de R. Tagore la 31 Dec. 1899 —

In norii de sânge ai Apusului și-n a urii vișornită, scapătă soarele din urmă al veacului!

Gol, egoismul neamurilor dansează, beat de pofta nebună, doar' îi cântă ucigașa armă și-l îndeamnă al răzbu-nării urlet.

O, și totuși, nesătutul trup al neamului prins în goana nestăvilită a furiei va plesni într-o zi din pricina nerușinatei lăcomii.

Doar' e pornit să înghită lumea întreagă. O adu-mecă poftitor și sfăși-îndu-o lacom o înghite bucată cu bucată iar goliciunea i-se umflă din ce în ce, până'n clipita când orgia păgânului ospăț va coborî din cer, fără de veste, raza dreptății de veci și-i va străpunge inima de brută.

O, țara mea! Lumina ce împurpură zarea Asfințitului nu însemnează zorii păcii tale; e flacăra rugului, în care se mistuie, făcându-se scrum, uriciosul cadavru: egoismul națiunii care s'a dat pe sine morții. Zorii dimineții tale așteaptă dincolo de adâncul întuneric al Răsăritului cel sfânt. Glasul tău să fie cel dintâiu care să-l întâmpine cântându-i:

„Vino pace, sfântă copilă a divinei dureri, vino și samână pretutindeni fericiți cerești. Vino cu fruntea împodobită de florile blândeții și'n mână cu spada vitejei“.

O frații mei de trudă, înfășurați în haina curățeniei, să nu vă rușinați a sta celor mândri și puternici în față!

Podoaba voastră vă fie smerenia, iar libertatea voastră sufletul. Ridicați pe olaturile străciei voastre, zi cu zi, câte un nov altar Dumnezeirei, pătrunși de convingerea, că nu cel mai puternic e și cel mai mare și că trufia nu trăiește în veci.

(traducere liberă de)

Z. Sandu

Am cutreerat satul, am intrat în case, am stat de vorbă pe'ndelete cu oamenii și am căutat să prind fizionomia economică și sufletească a așezărilor lor sărăcăcioase.

Satul Căzănești este așezat pe valea Ponorului într'o afundătură de dealuri înalte. Are 125 sate cu 560 suflete, iar hotarele sale cuprind 365 jugăre pământ arabil, 28 j. grădină, 217 fâneață, 1444 pășune, 5599 j. pădure și 97 j. neproductive.

Cam 7—8 familii pot să-și agonisească traiul din lucrarea pământului propriu și prăsierea vitelor de muncă și animalelor de consumație. Restul sunt proletari agrari (ziuași — li-se spune aici). Cam două treimi angajează munci afară din sat, în fabrici, la săpă, secrete, coasă în valea Crișului Alb și pe câmpia Aradului până în Banat. Se întorc și se stabilesc definitiv la vatră după culesul cucuruzului — nu cu bani, ci cu bucatele necesare pentru iarnă.

Căzăneștii sunt o comună curat românească. Au o singură prăvălie, mixtă, proprietari Klein David și Morit. Sala de cărciumă puțin cercetată. Prăvălia extrem de sărăcăcioasă; iată toate articolele ce se găsea în ea, pe un singur stelaj: pene (flori artificiale), nasturi, ață de cusut, box (vax), zahăr, bomboane, cuie de opinci, sare, sticle de lampă, castraveți murați în borcane, moșere (piulițe), săpun, tutun, chibrituri și foiță de țigaretă. Beutură: numai spirt dela fabrica din Gurahonț (spirt de bucate). Pentru viața economică a unui sat înjghebera primitivă a prăvăliei este suficient de caracteristică.

Țăranii cercetează târgurile dela Zam pe Murăș, Hălmăgiu, Baia de Criș (porci), Brad, Vața de jos (piață de alimente). Duc la târguri: vite dar mai ales capre și porci. Cumpără: cucuruz, grâu, mazăre (fasole), crumpiri (cartofi). O familie din 5—7 suflete consumă anual cam 100 măsuri de grâu și cucuruz. Mai cumpără: pălării, opinci, laibăre, papuci și cioareci.

Interiorul casei foarte sumar: paturi, masă joasă, lavițe, podoabe pe pereți aproape nu există. Imbrăcămintea aparține industriei casnice, rufăria din tort aspru de cânepă. Sub cearșaful de pe pat: fân, fără de saltea. Casele sunt nepodite: vatră sau pomesteală goală. Hrana este: mălai, mazăre, crumpe, curechiu (varză). Fructe nu sunt.

Școala este făcută de statul ungar în 1913. Are 40 elevi și un învățător. În sat abia vreo 5—6 inși mai știu carte peste etatea de 20 ani. O singură foaie este abonată: „Lumina Satelor“ din Sibiu. Din sat a ieșit un ajutor de secretar comunal. Un elev este în cl. II de liceu la Brad. Este o biserică, micuță ca și aspirațiile sufletești, însă n'au preot; vine preotul dela Onciu pentru slujbe.

O parte din păduri sunt urbariale. Ele aparțin unui posesor care dispune de 58 iușuri (părții, unități). Prin moștenire iușurile s'au divizat, astfel că actualmente un iuș are și 5—6 proprietari. În 1925 posesorul a vândut cele 170 hectare de păduri cu 5 milioane firmei dela Arad: Seidner, cu drept de exploatare pe trei ani. Aproape întreg satul a beneficiat de această vânzare. Jumătate din bani s'a încasat anul trecut, iar cealaltă jumătate se va achita la toamnă. Vânzarea a avut un efect economic bun: țărani (unii au primit chiar și 200 mii lei) și-au cumpărat vite și bucate, și-au edificat case noi — după ce și-au satisfăcut și elementara nevoie de a se aproviziona cu 2—3 kg. de spirt puturos și otrăvitor...

Copiii satului dela 3—12 ani sunt strânși de medicul de circumscripție pentru a fi vaccinați: plăpânzi, nein-grijiți, cu mânuțele și trupșorul plini de petele-muşcători de pureci, ei nu puteau fi decât expresia gospodăriei trudite, mizere și nerăsplătite.

Sătenii întrebați asupra revendicărilor și lipsurilor nu știu să se fixeze, — parecă satul nu poate avea nicio deschizătură de cer — corul general strigă atât: „bucate mai lesne, n'avem bucate“...

### Ciungani

Urcăm greu dealul mare din dreapta Căzăneștilor, călări, traversăm poiene cu ierburi bogate și grâne bunișoare de primăvară, trecem peste culmi neproductive unde ne rânjește lutul galben și pe cellalt versant spre apus dăm îndată de un tipic sat de munte: Ciungani. Sunt 143 case resfirate pe poieni costişe pline de iarbă și pășune grasă, cu 855 suflete, cu 974 j. pământ arător, 32 j. grădină, 317 fâneață, 698 j. pășune și 2537 pădure.

Cam 30 familii sunt capabile să-și strângă din avutul lor cu palmele rodul necesar existenței. Incolo proletari. În 1926 s'au dat peste 50 certificate comunale necesare angajamentelor de muncă în fabrici la Timișoara îndeo-

sebi. Majoritatea proletarilor se angajează ca zileri la muncile agricole în diverse sate de pe luncile mai roditoare ale Crișului Alb.

Ciunganii se aprovizionează cu alimente și articole industriale de pe piețele Hălmagiului, Băiei de Criș și Vătei de jos. Cercetează târgul de oi dela Petriș pe Murăș.

În sat nu este nicio prăvălie, nicio cârciumă. Locuitorii sunt numai români.

Un meseriaș fierar îndeplinește nevoi simpliste de a ascuți sapele, plugurile, cânceii pentru prinsul lemnelor și aranjează rafurile pe roți. Boii nu se potcovesc.

Se vând fructe în mod individual, pe piețele apropiate. Toamna își fac apariția comercianții și crâșmarii cari adună prunele. În sat se găsec patru cazane pentru fiertul rachiului de prune, care se prepară de către tot românul din prunișul său.

Unii lucrează în păduri la tăiatul lemnului. La secere ajung până la Periamoș, Sân-Mihai și Nădlac, la coasă până la Curtici, Bogsăg și Șebîș.

Frecventează târgurile Hălmagiu, Brad, Baia de Criș, Petriș, Zam, Văța și duc vite, oi, capre, porci și verdețuri. Cumpără bucate, articole mărunte industriale, cojoace, pieptare, opinci și curele; unii ghetе și cizme.

Oamenii au o înfățișare greoaie, însă sunt inteligenți și bine făcuți: Măncarea lor predilectă în Iulie: foi de varză tocată cu zeamă; regimul este vegetarian toată vara: dela Crăciun la Paști se consumă și carne de porc, în toată casa se taie unul. Altă mâncare agreată: mălai cu chisăliță de prune. Hainele se țes și cos în casă, din cânepă și puțin bumbac.

Copiii sunt mai grăsuți. Aranjamentul casei simplist: o singură cameră cu 2—3 paturi, masa cu lavițe și cup-torul. Niște cuiere afumate sunt unica podoabă. În paturi n'au saltele. Complexul celorlalte clădiri și unelte de lucru se numesc: iortoane, destul de bine îngrijite.

Nimeni nu citește jurnale. Un timp a venit „Dreptatea“ dela Deva. Pe grinzile înecate de fum lăncezesc cărți vechi bisericești: octoihuri, acatiste, ceasloave, psaltiri, apoi povești, cartea de desfăcut farmece, Calendarul Săteanului și niște broșuri de cântece populare din biblioteca „Sămănătorul“. Vreo 20—30 inși știu citi, din cei „vechi“. Școală nu este: satul a închiriat o casă particulară și un învățător ține cursuri în mod regulat celor 30 elevi în loc de vreo 150 câți sunt obligați. Biserica e veche și necercetată: preot vine dintr'alt sat. Satul

este ortodox: o singură femeie e „pocăită“.

Pentru înflorirea economică a satului oamenii cer: 1) școală; statul român să facă aici școală, căci sub unguri ei au refuzat școala de stat pentru a nu veni și limba ungurească aici; 2) un drum bun către Prăvăleni, Basarabasa și Văța cel puțin, dacă nu și spre Căzănești; 3) să se dea comunei pădurea Statului (1330 jugăre), pentru a se transforma în arător și pășune; 4) să se micșoreze dările și 5) să se dea în sat dreptul de armă cel puțin la 4—5 inși, căci porcii sălbatici, lupii, vulpile și ulii fac nesupărați ravagii. La întrebarea: de ce nu cercetează mai mulți copii școala, ei răspund: nu încap mai mulți de 30 în localul închiriat, iar unii n'au haine ce se îmbrăca, mai ales iarna.

Unica preocupare a bieților oameni este să-și asigure cât de puțin adăpostul de întemperările vremii, să împace pofta stomacului și acopere corpul supus tuturor alergărilor și în-cordărilor omenești...

În căldura moale după atâtea ploii, ne tolănim pe fân și respirăm lacom aerul pur al altitudinii remarcabile: „Ce aer...“ Primarul remarcă imediat: — Doar aer avem, Domnule...

### Prăvălenii

Din Văța de jos trăsura ne transportă anevoie deacurmezișul unei coaste și apoi pe o vale, prin satul Basarabasa, în comuna Prăvăleni. Scufundăturile roților în noroiu și ridicăturile neașteptate peste bolovani ne sârun-cină măruntaiele și ne fac să medităm asupra dificultăților de transport peste bieții oameni ce și-au legat zilele de măidanele ingrate și păraiele capricioase ce transformă în iluzorie circulația la orice mică umflare de valuri.

Sunt 207 case cu 902 suflete, cu 702 j. pământ arabil, 518j. pășune și 1872 j. pădure. Satul este destul de jos situat, pe măidane deschise în fața soarelui, pădurile sunt mai departe. Pământul însă este sterp. Pe alocurea oamenii deabia-și scot sămânța. Brațele aleargă toată vara aproape zadarnic. Ce slabă întrebuințare are un-ori puterea de muncă a omului, și cât timp se izidește fără folos. Unde ar fi date posibilități de muncă, această sfortare omenească ar fi plătită cu bani grei. Aici nu se câștigă nici o parte din pâinea pe care o reclamă traiul.

Preotul îmbrăcat țărănește lucrează la întorsul fânului ca toți sătenii săi. Biserica se ridică acum, din lemn, după ce o pădure a ei a fost vândută cu 200.000 lei.

Satul n'are prăvălie. Un invalid

aduce la sărbători dela Gurahonț spirt și rozolie.

Nu se citește nicio foaie, decât la preotul și descălul. Știutori de carte puțini: într'un an s'au vândut 30 călindare și 20 cărți de poezii populare.

Vite mari aproape nu se găsec. La târg duc oi și capre mai ales. Marea majoritate cumpără alimente dela Hălmagiu și articole industriale dela Văța. Pe lângă muncitorii de câmp și de pădure, Prăvălenii mai dau și lucrători de mine și fabrici cari pleacă la Petroșeni, Gurahonț și Văța (fabrica de var).

Satul are trei meseriași.

Hrana ca în toată regiunea, doar ceva specific: cepălăul (ceapă tocată cu chisăliță). O familie de cinci suflete consumă 70—80 măsuri bucate. Consumă mulți grumpiri, boabe, picioici, cartofi.

Îmbrăcămintea se face în casă, din cânepă și lână, țundra se cumpără, se cernește în tăul negru (un lac cu nămol negru), se dubeste (îndesește) la piva din Bulzești.

Țărani se plâng că n'au bucate, că pământul e numai „stean“ (pietros), și se resimt de oboseala umbletului îndelungat pentru procurarea coajei de mălai. Se vaeră, că plătesc prea multă taxă pentru pășunatul vitelor: 100 lei de bucată, față de 5 lei nu cu mult înainte. Reclamă apoi o parte din pădurea satului, moștenită dela baronul Harkanyi (la fel cu Ciunganii).

Casele (dintr'o cameră) sunt orânduite simetric și cu gust: aproape și cea mai modestă are 5 ferestre, și este ornamentată cu chindee (ștergare, șterguri) și străchini. În ogradă multe acareturi și „iortoane“: cămară, șură de îmblățit și grajduri, cocină de porci și oi. Intr'o curte găsim ciururi și site. Bem apă bună dintr'o curată „fingie“, cânuță, ulcică de porțelan. Lăudăm apa: cineva observă: „doar apă avem...“

Școala este instalată într'o casă particulară. Un învățător instruieste 11 elevi din 40 înscriși și 100 obligați.

Țăranii sunt cu totul neorientați economiceste. N'au bani strânși ori depuși la bancă. Preotul încearcă o organizație de credit. Din sat n'a ieșit nici un cărturar. Un bătrân, fost primar, ne recitează în mod mecanic o pagină de istorie despre conflictul dintre Horațiu „Coolite“ și Tarquiniu Superbul, învățată la o școală confesională din Hălmagiu prin 1872...

Oamenii sunt deștepti, au conștiința amarului vieții; și cu atât mai grea li-e suferința, — să nu existe nici o perspectivă de viață mai ușoară pentru ei?

## Vața de jos

Sediul notariatului celor trei sate văzute și al altor trei poate necerțate în mod amănunțit (Vața de sus, Basarabasa și Bratna) este Vața de jos, pe malul stâng al Crișului alb, localitate balneară veche și destul de cunoscută însă viligiaturistii o ocolesc din cauza lipsei de locuințe și confortului; se spune, că sursa termală sulfuroasă conținând și acid carbonic este întrebuintată ca apă vindecătoare de către populația dela sate de ani, — păcat că stabilimentul băilor este mic, parcul, ce stătuse în vremea potopului dela Crăciun sub o adâncime de doi metri apă, revărsându-se Crișul, este părăsit, casele cu greu pot fi închiriate pentru că sătenii sunt săraci și abia dispun de încăperi pentru ei înșiși. Despre trecutul băilor nu se poate spune nimic precis, pentru că în 1911 un incendiu a mistuit arhiva comunală.

Vața de jos este așezată dealungul stângii luncii înguste de lângă Criș și Valea Ponorului, parte pe coastă. Are 120 case cu 596 suflete. Teritoriul constă din 235 j. arător, 30 j. grădină, 32 j. fâneată, 135 pășune și 102 j. pădure pentru lemne de foc în hotarul Căzăneștilor. Are gară (linia Arad-Brad,) comerțul este mai dezvoltat (trei prăvălii mixte și două restaurante) deasemnea și industria (o fabrică de var, o cherestea ce stă de trei ani, și vechea întreprindere de 30 ani, Seidner de exploatare a pădurilor), apoi sunt două ateliere mecanice și o frizerie.

Țăranii trăiesc foarte anevoie. Abia 4—5 familii își pot strânge rodul suficient pentru traiu din pământ și vite. Ceilalți angajează tot soiul de munci agricole, tăiat de pădure cu ruptul și lucrează la fabrica de var. Satul n'are pășune deloc: fiecare locuitor își are imășul vitelor pe pământul propriu. Bântuiesc boli epidemice de vite ce pricinuesc enorme pagube; și cum medicul veterinar este departe la Brad, oamenii ridică cruci la răspântii de drumuri pentruca Dumnezeu să alunge „congetul“ (musca columbacă); țăranul Andrei Moț, observă în mod foarte inteligent, că este mare nevoie de o societate de asigurare a vitelor.

Vața de jos are o biserică mică, fără preot local. Școala are un învățător și 60 elevi. Se citește puțin, totuș străbat aici foile Lumina Satelor, Libertatea, Dreptatea și Solia Dreptății. Singura carte ce se citește apoi este calendarul pe care-l cumpără pela târguri.

Imbrăcămintea este țesută în casă, aproape toată. Casele sunt scunde, acoperite cu paie ori șindilă; ale dom-

nilor cu țigla. În fața casei obișnuitul pridvor, pe care-l numesc în toată regiunea târnaț sau gang — după nemțește și ungurește.

Unii au cămară aparte pentru haine și hambar în pridvor, grajd și șură la un loc, cocină pentru porci și șopron pentru trăsură, cuptoriște pentru copt pâine și spălătorie.

Fabrica de var a lui Klein B. Vilmos are două cuptoare, unul poate cuprinde 38 vagoane de piatră, cellalt este mai mic; ceta dintâiu produce două și jumătate vagoane de var la zi, cellalt aproape un vagon. Lucrează în permanență cam 80 de muncitori cu un total lunar de salarii 180.000 până la 200.000 lei. Prețul de vânzare al unui vagon este de 14.000. Fabrica lucrează cu câștig, căci funcționează în măsura comenzilor. Piatra este adusă cu vagonete mici din Vața de sus.

Pentru arsul unui vagon este nevoie de 85 kg. lemne.

Fabrica de cherestea nu lucrează de trei ani, pentru că litigiul proprietății nu este aplanat. Ea aparține societății ungare de cale ferată Arad-Cenad: liniile de fier au trecut în proprietatea statului român, însă cherestea dela Vața este revendicată de numita societate drept proprietate particulară, litigiul va fi judecat de Soc. Națiunilor. Cherestea produce traverse, parchet, scânduri și leături. Sute de muncitori ar putea să-și găsească aici posibilitate de lucru și venit.

Corpul de armată al grănicerilor a terminat lucrările de edificare și a inaugurat anul acesta sanatoriul „general Broșteanu“ pe un teren mai înălțat, dăruit de Berkovits proprietarul băilor, cu o foarte frumoasă perspectivă spre văi și munți...

Ion Clopoțel

## PROBLEME ECONOMICE

### Imprumuturile Statului

Unul din izvoarele de venituri pentru acoperirea cheltuielilor Statului este și împrumutul. Această cale însă, nu este nici cea firească, nici cea recomandabilă, ea este impusă numai atunci când veniturile ordinare nu sunt îndestulătoare pentru a acoperi necesitățile bugetare și cheltuieli extraordinare și altă cale de echilibrare a bugetului nu este.

Pentru ca Statul să poată face un împrumut, are nevoie, ca și oricare alt particular, de credit. Creditul public depinde ca și creditul particular de buna stare — economică, financiară, morală, socială — a debitorului. Creditul unui Stat depinde de bogățiile naționale și valorificarea lor, de starea sa economică, de starea sa financiară, de sistemul impozitelor și totalul veniturilor publice, de totalul datoriei sale, de organizarea administrativă și politică, de starea generală de spirit a conducătorilor săi și încrederea pe care aceștia o inspiră. Intr'un cuvânt creditul unui Stat depinde de părerea pe care creditorii pot să o aibă despre voința și puțința debitorului de a se ține de angajamentele contractate. Condițiunile în care Statul poate să contracteze un împrumut sunt cu atât mai grele, cu cât șansele de a fi plătit la termen sunt mai mici. Capitaliștii creditorii pretind pe lângă dobânzile normale, o primă de asigurare contra șanselor de neplată și această primă este cu atât mai mare cu cât creditul Statului este mai zdruncinat.

În privința justificării acestui izvor de venituri, trebuie să se observe în întâiul rând, că acest post la veniturile actuale, apasă greu contul cheltuielilor viitoare prin amortizări și dobânzi împovărătoare. În această observație întreaga chestiune a justificării împrumuturilor. Dacă un împrumut este contractat în vederea unei cheltuieli productive, atunci el este folositor și justificat. Pentru cheltuieli de construcții — clădiri, căi de comunicație, porturi — sau, de materiale — mașini și vagoane, vapoare, instalații, arme, muniții — ce nu pot fi acoperite prin bugetul unui an, dar care sunt necesare dezvoltării culturale, economice, sociale a unui Stat, și de care îmbunătățiri ale vieții sociale vor profita generațiile ce vin, împrumuturile sunt legitime și drepte. Pentru lucrările extraordinare, care vor avea să dureze și să folosească multor generații, e drept ca cheltuielile necesitate să fie reparate pe un șir de ani, pentruca mai multe generații să contribuie la realizarea lor.

Dar fiecare generație are de suportat mari și importante cheltuieli pentru neconvenită îmbunătățire a condițiunilor vieții sociale cerută de civilizația umană în continuu progres. Astfel că, este nedrept ca ceea ce se poate suporta, și trebuie să se suporte de o generație prezentă, să se arunce asupra generațiilor viitoare, împovărându-le și aducându-le în imposibilitate să satisfacă și ele la rândul lor, necesitățile

noui ale civilizației, ce se vor pune pentru ele. Și deci cu atât mai mult nu sunt necesare, și sunt de condamnat în schimb, împrumuturile publice, făcute pentru acoperirea de cheltuieli neproductive.

Cheltuieli ordinare sunt a se acoperi din venituri ordinare.

Din punct de vedere economic nu este nici o deosebire între un impozit nou și un împrumut contractat la capitaliștii din țară. Aceleaș sume, și într'un caz și în altul sunt sustrate din capitalul mobilă al țării. Dacă nu se pot introduce bani ca împrumut de peste hotare, pentru economia națională să nu fie stânjenită, în cele mai multe cazuri și mai ales pentru lucrările și materialele, care cer dese reînnoiri, este preferabil impozitul în locul împrumutului. Dacă se pot introduce bani din străinătate, e bine să se cântărească totdeauna, dacă dobânzile mari pe care trebuie să le plătească Statul, în fiecare an peste graniță, pentru împrumuturile pe care le-a realizat, nu apasă mai greu asupra economiei țării, decât un nou impozit, care să stimuleze energia țării.

În afară de cheltuielile extraordinare împrumuturile publice mai sunt justificate și împlinesc o necesitate, atunci când sunt făcute pe termen scurt, pentru acoperirea cheltuielilor ce se fac la începutul anului, până ce dările privitoare aceluși exercițiu au fost încasate și vărsate la tezaurul public.

În sfârșit, împrumuturile sunt necesare și indispensabile în cazuri excepționale — crize economice, sau războaie — când veniturile ordinare nu mai sunt suficiente pentru acoperirea cheltuielilor curente, sau cele impuse de necesități, când veniturile nu se pot mări, iar cheltuielile nu pot fi micșorate sau evitate. Atunci, pentru necesități sociale și de apărare națională, generațiile viitoare sunt cu drept chemate să contribuie la cheltuielile impuse, într'un moment dat națiunii și care sunt necesare existenței ei.

Împrumuturile publice după locul unde se contractează sunt de două feluri: împrumuturi interne și împrumuturi externe. Cele dintâi sunt realizate în țară, cu capital indigen, cele de al doilea sunt realizate în străinătate. Împrumuturile interne pot fi realizate la capitaliști, la bănci, sau pot fi realizate prin depunerile tuturor contribuabililor. În prima categorie sunt împrumuturi în cont curent, pe termen sau obligații, în a doua categorie sunt împrumuturi naționale, care pot fi și ele, la rândul lor, facultative sau obligatorii.

Împrumuturile publice, în ce privește productivitatea lor, pot fi de

două feluri, și anume: împrumuturi cu dobândă și împrumuturi fără dobândă. Deși cazul al doilea se întâmplă foarte rar în finanțele publice, totuși se înregistrează uneori astfel de împrumuturi în împrejurări grele pentru țară. Banca Națională a României a împrumutat Statului nostru, în intervalul 1918—1921, peste 7 miliarde lei fără dobândă.

Am spus că împrumuturile publice sunt în strânsă legătură cu creditele Statului, cu garanția pe care acesta poate să o dea. Din punctul acesta de vedere, garanția poate fi morală, adică atunci când creditul public este atât de puternic încât creditorii sunt siguri de plata la termen a ratelor, și materială. În acest din urmă caz, Statul garantează creditorilor o parte din veniturile sale, fie în legătură cu lucrările publice, care au fost executate din acel împrumut, fie cu alte feluri de venituri.

După scopul unui împrumut, adică după natura cheltuielilor care l-au determinat, un împrumut poate fi de două feluri: „flotant“, adică pe termen scurt, acoperind întâile necesități, sau o situație ordinară, până la intrarea în casă a veniturilor publice, și „consolidat“, atunci când împrumutul este împărțit pe o serie de ani și se regulează dinainte timpul și modul de plată iar dobânda și părțile din capital (anuitățile) ce se restituiesc, sunt trecute în bugetul ordinar de cheltuieli al Statului.

„Datoria flotantă“ îmbracă foarte multe forme. În afară de sumele pe care le datorează Statul la un moment dat în conturi nesoldate, facturi neachitate, depozite judiciare, cauțiuni, depozite libere, în salarii, pensii neachitate, și care pot fi socotite ca părți din datoria flotantă, de multe ori Statul se găsește în jenă financiară și nu poate acoperi necesitățile urgente, din cauza unor cheltuieli mai mari decât cele prevăzute, sau a unor cheltuieli anticipate, sau încă a neefectuării sau întâzierii încasărilor veniturilor publice, astfel că este nevoit să împrumute sumele necesare pentru aceste cazuri urgente, să facă o datorie flotantă cum se zice, o datorie pe termen scurt pe care o va plăti din întâile încasări, sau cel mai târziu până la închiderea exercițiului. Această datorie poate fi făcută printr'un împrumut în cont curent, sau prin gajarea de rentă publică sau alte efecte; poate fi făcută, de asemenea, prin încasare de avansuri asupra impozitelor viitoare, poate fi făcută în fine prin bonuri de tezaur.

Bonurile de tezaur nu sunt decât mandate de plată pe termen scurt asu-

pra tezaurului public, în scopul acoperirii necesităților momentane în speranța intrărilor veniturilor, sau a amânării pentru o epocă mai favorabilă a emisiunii unui împrumut pe termen lung. Dobânda acestor bonuri variază după situația creditului public și a pieții mondiale. Practica bonurilor de tezaur trebuie mărginită la strictul necesar fiindcă în cantități prea mari sunt ruinătoare în timp de criză și fac o concurență nedreaptă industriei și comerțului cărora Statul le pompează disponibilul monetar de pe piață.

„Hârtia monedă“, biletul la vedere și la purtător, cu un curs legal și obligatorie la plată, este și ea cuprinsă în datoria flotantă. Hârtia monedă este o monedă cu un curs forțat, este un mijloc de schimb anormal, este de fapt un împrumut forțat cu scadență nesigură și nedeterminată. Hârtia monedă este un expedient ruinător la care recurge Statul numai în extrem. Din această pricină ea este supusă fluctuației, și dacă nu are o acoperire metalică îndestulătoare, astfel ca ori de câte ori un bilet, o hârtie monedă ar fi prezentată la ghișeul băncii, să poată fi schimbată cu cantitatea de monedă metalică corespunzătoare, de muncă ei cade, minează creditul public și mărește disproportionat valoarea bunurilor scumpind viața. Pentru aceste cauze de multeori Statul concesiunează dreptul său regal de a emite hârtie monedă unei bănci, el abținându-se dela această operație. În acest caz emisiunile sunt făcute în bună ordine, cu mai multă grijă și cu îndoită garanție a băncii și a Statului. În schimbul concesiunii, Statul își rezervă dreptul de împrumuturi fără dobândă sau cu o dobândă mică. În România această concesiune o are Banca Națională a României, care la 31 Dec. avea emise hârtie monedă în valoare de 21 miliarde 306.577.136 lei, cu acoperire de 6 miliarde 900.479.983 lei aur, din care 6.333.815.370 lei trate și bonuri de tezaur și numai restul aur în bani și monedă.

„Datoria consolidată“ poate fi de două feluri amortizabilă și neamortizabilă. Amortizabile sunt împrumuturile rambursabile la epocă și în condițiuni de lichidare hotărâte de mai înainte. Obligația de rambursare la termen nu exclude răscumpărarea lui înainte termenului. Împrumuturile amortizabile sunt de mai multe feluri. Așa sunt împrumuturile cu scadență fixă, „obligațiile“, în care se plătesc regulat dobânzile, și la scadență se plătește întreg sau în parte capitalul, prin răscumpărare, sau în serii prin tragere la sortă. Apoi sunt „împrumuturi cu primă“ în care capitalul este rambur-

sau la epoci determinate și prin tragere la sorti, iar dobânzile plătite iarăși aceluia care sunt favorizate de soartă. Și, în sfârșit, sunt „împrumuturile în anuități“, rambursate într'un șir de ani în plăți anuale de o sumă invariabilă, cuprinzând deoparte dobânda care neconținut scade, și de alta, părți din capital care sunt din ce în ce mai mari. Anuitățile pot fi și pe termen fix, și viagere, adică datoria să se stingă la moartea creditorului.

„Imprumuturile neamortizabile“ sunt încoronarea sistemului de datorie publică; prin ele Statul se obligă să plătească numai dobânzile acestor împrumuturi, rezervându-și dreptul însă să le răscumpere orcând vrea cu prețul de pe piață. Acest fel de împrumut prezintă marele avantaj că e foarte ușor de mânuit chiar pentru detentor, dar este mult avantajos pentru Stat, fiindcă acesta nu mai are a plăti sume mari la anumite date, nici să-și împovoreze bugetul cu sume mari. El este însă și periculos fiindcă Statul neavând obligația să plătească la timp părți din datoria sa, tendința de mărire a datoriei publice crește, și fatal creditul public poate fi dus la ruină. Imprumuturile neamortizabile, sau „renta perpetuuă“, pot fi de două feluri, și anume: cu capital fix și dobândă variabilă, sau invers cu capital variabil și dobândă fixă.

Uneori situația financiară a Statului și îmbunătățirea cursului unor vechi împrumuturi, dau posibilitate Statului să înlocuiască împrumuturile vechi prin împrumuturi noi, emise în condiții mai avantajoase pentru el. Această operație a datoriei publice este numită „conversiune“, care poate fi forțată, sau facultativă, poate să fie relativă la natura datoriei, la condițiile de plată, la mărirea capitalului nominal, sau la mărirea dobânzii, când se numește conversiune de rentă. Conversiunea se numește „consolidare“, când se transformă o datorie flotantă într'una consolidată, și „unificare“, când împrumuturi de tipuri diferite se transformă într'un împrumut unic. Tot astfel, în interesul situației sale financiare Statul are posibilitatea să stingă anumite împrumuturi, fie prin vânzări de bunuri ale sale, fie din excedentele bugetare anuale. Dacă stingerea împrumuturilor e reală, atunci creditul Statului se îmbunătățește, impozitele pot fi micșorate, întreaga situație economică și financiară a țării se îmbunătățește.

După cum se vede administrarea împrumuturilor Statului este o chestiune foarte delicată, care pune nenumărate

și variate probleme financiare. Această administrație e încredințată Direcției datoriei publice din Ministerul de finanțe, și prin aceasta s'a creiat un organ competent și permanent, care

să cerceteze neconținut situația financiară a Statului și să administreze astfel datoria publică încât să aducă maximum de profit pentru țară.

N. Ghiulea

## CRONICA LITERARĂ

### Călătoria Spătarului Milescu în China. — Odoarele dela Putna

„Ca și acum un an, prezint publicului nostru, și tot cu concursul Casei Școalelor, pe un nou necunoscut“.

Cu aceste rânduri începe prefața la „Călătorie în China“ de Spătarul Nicolai Milescu (1926, 234 pag. 40 lei). Sunt datorite, ca și traducerea, d-lui Em. C. Grigoraș.

Spătarul Nicolai Milescu e prea mare ca să întârziem la observații de introducere. Păreră traducătorului însă, că, prezintându-l publicului, ar prezenta pe un necunoscut, e o glumă, dacă nu e o scăpare de condei. Gluma, față de o asemenea faimă n'ar fi la locul ei, iar scăparea de condei, din partea cuiva care vrea să redea în românește gândul acestui mare învățat, ia încrederea cititorului încă dela început. Toată prefața, scrisă într'un spirit și într'o formă asemenea, e vrednică de foc.

În întâiul rând, traducătorul uită să amintească, fie și numai într'o aluzie, că atât prilejul traducerii cât și aproape tot ce știe despre Milescu, le-a luat din Baddeley.

Într'o bună zi din anul trecut s'a făcut deodată o mare valvă printre obișnuții bibliotecii Academiei Române. Venise o carte nouă, foarte scumpă și rară. Unul câte unul, ne strecuram s'o vedem. Era John Baddeley în două volume: Rusia, Mongolia, China, ieșită la Londra încă din 1919. Sărăcia noastră ne împiedicase s'o avem până atunci. Iar dela intrarea Academiei în stăpânirea cărții, unde se găsește în englezește și Călătoria în China a Spătarului, a început valul de popularizare a lui Milescu.

Specialiștii sau iubitorii marilor chipuri ale istoriei noastre n'așteptaseră acest minunat și rușinos fapt: răsfoirea unei cărți de mare interes pentru noi descoperită abia la cinci ani dela apariție. Ceilalți, mijlocitorii, au alergat. Punem între ei și pe D-l Em. C. Grigoraș. Păcat că n'a spus-o singur. Trecerea sub tăcere a izvorului ca și mirarea peste măsură înaintea lui Milescu arată că legătura sa cu scrisul și cu isprăvile Marelui Spătar a fost întâmplătoare și ușor de fixat cronologic. De-aici și atâtea lipsuri ale traducerii.

Unele lipsuri sunt de mai mică însemnătate. De pildă: Descrierea completă a 11 întregii regiuni; Descrierea fluviilor sunt; În această regiune se găsește lemne. Aceste toate ne face.

Altele privesc mai mult stilul decât gramatica. Ce poate însemna: „Vom descrie Baikalul de jur împrejur, ceea ce cu o

barcă mică-ți trebuie câteva săptămâni“ (p. 37)? „Cataractele trebuiesc întoarse pe uscat“. Și alte franțuzisme de gazetă grăbită sau neologisme nelalocul lor într'un scriitor care a tălmăcit românilor în graiul lor vechiu toată Sfânta Scriptură: drum foarte dificil din cauza lipsei de apă; Calmucii ar fi devalizati; ei mă asigură; promițându-i tot concursul. Acestea numai în întâile două pagini. Mai încolo: crevassă a muntelui; Samurii sunt de un prolific (!) extraordinar; dar fu intratabil; ei nu blamează pe ambasador pentru obstinația sa; dar deoarece însă; de frică că și d-ta, ca toți ceilalți, să ne induci în eroare. Nu sunt, cum se vede, scăpări din grabă, ci un adevărat sistem.

Greșala de căpetenie o găsesc însă în altă parte. E o greșală de înțelegere și de pietate. Ea ajunge mai puțin pe traducător, nu pentru că, ar fi mai mică, ci pentru că privește în bună parte Comitetul de lectură al Casei Școalelor, care avea datoria și puterea s'o împiedice.

Călătoria în China, așa cum o avem, nu e întreagă. Poate că era o neputință. Voluntul ar fi ieșit prea mare, atât la folosul cât și la cost. Despre măsura prescurtărilor poate fi controversă. În ce mi se pare însă că nu poate fi vorba decât de vină, este felul în care acele prescurtări au fost făcute.

Traducătorul a redat pe scurt pagini întregi, dar le-a amestecat cu scrisul însuș al lui Milescu, trecând dela o povestire la persoana a treia, la una de a întâia, și dela prospețimea călătorului îndrăgostit și uimăt de ce spune la relatarea seacă și de mântuială a compilorului, așa că cititorul e în acele locuri, nedumerit, până descopere șiretenia, și supărat pe urmă. Întâia ediție populară a scrierii de atâta orizont, a unui român, precum și cuvința față de amintirea omului, cereau altceva.

Toate aceste observații aș vrea să descopere mai de grabă o iubire față de obiect, de mulți ani activă, decât o pornire poate de cărcotă împotriva traducătorului. El are un mare merit pe care toate greșelile, îndreptabile la o retipărire, nu-l pot scădea: că ne-a deschis lumea de minime a celui mai ispititor dintre românii svăpăiați din veacul al șaptesprezecelea. Ce viață! Ce neastâmpăr! Ce cap rar, în care ce întră odată nu se mai pierde! Ce îndrăzneală și patimă! Ce știință a purtării cu oamenii! Ce om de Renaștere, polihistor, spadasin și literat,



dela 1670 în loc de 1500, cu blăni de samur în loc de beretă și pantaloni scurți cu funde, și dela o curte din România sau Rusia, unde se taie nasuri și se trimit în Siberia, în locul unei curți cu poeți și temești din Italia sau Franța!

Călătoria lui în China se citește astăzi cu aceeași încordare ca o carte de Ossendowski. „Oameni, dobitoace și zei“ pare numai niște marginalii, cu oarecare misticism voit și avânturi spre exagerări kinetice, la însemnările lui Milescu. Știri nemaiavute, poezie, orice, se întâmpină în vioaiele pagini. La izvoarele lui Ienisei se aud țipetele lebedelor dela izvoarele lui Obi. Ele se aud, cu bucuria lor sălbatecă, și prin rândurile povestirii. Uite lacul Șaranor cu scoici mari cât o tavă pline de mărgăritare! Uite și cămilele cu papuci de scoață, pentru nisipul care roade, al deșertului! Și zidul cel mare cu turnurile și porțile lui, elefanții albi îmbrăcați în pietre scumpe din curtea palatului împărațesc, plin de punți și de chioșcuri, cu vederea peste măguri, șesuri și ape, în cerul subțire chinez!

Din aceeași cetire a lui Baddeley a ieșit și broșurica străvezie ca stil și bogată în cunoștințe, a d-lui I. Simionescu (Cartea Românească, Cunoștințe folositoare, Seria C. No. 24, 32 pag. 4 lei). De această citire nu e străină nici lucrarea bine informată și cu rosturi academice, sau, mai bine, care trebuia să dea un rost academic autorului, a d-lui P. P. Panaitescu „Nicolas Spathar Milescu“ (1638—1708) din *Mélanges de l'Ecole Roumaine en France* 1925“.

Ea arată că timpul unei cercetări a vieții lui Milescu se apropie. Materialul e aproape strâns. Ce perspectivă largă s'ar deschide spre frământările țărilor noastre și spre toată acea fierbere a întregului Răsărit, din care avea să iasă mărirea Rusiei și noua așezare a Europei; și ce perspectivă spre sufletul românesc într'unul din cele mai alese exemplare ale lui!

Neculce o prevăzuse și a schițat-o în câteva rânduri, care apasă cu greutatea lor strălucită pe oricine se gândește să înceapă o biografie. Parcă dinadins le-a și lăsat la urmă într' „O samă de cuvinte“ ale lui, marea fântână de balade a literaturii românești:

„Era un boier anume Nicolai Milescul Spatar dela Vaslui de moșea lui, prea învățat și cărturar și știa multe limbi: elinește, slovenește, grecește și turcește, și era mândru și bogat, și âmbra cu povodnicul înainte domnești cu buzdugane și cu palușe, cu soltare, tot sârmă la cai; și lui Ștefăniță Vodă îi era prea drag și îl ținea prea drag și tot la masă îl puneai, și se giuca în cărți cu dânsul, și la sfaturi; că era atunci gramatic la dânsul. Ear când au fost odată nu s'au săturat de bine și de cinstea ce avea la Ștefăniță Vodă, ce au șezut și au scris niște cărți viclene, și le-au pus într'un băț sfredelit și le-au trimis la Costantin Vodă cel Bătrân Basarab în țara leșească ca să se rădice de acolo cu oști, să vie să scoată pre Ștefăniță Vodă din domnie. Ear Constantin nu au vrut să se apuce de acele lucruri ce-i scriea, ce s'au sculat și au trimis bățul acel sfredelit, cu cărți cu tot înapoi la

Ștefăniță Vodă de le-au dat. Deci Ștefăniță Vodă cum au văzut bățul cu cărțile s'au prea mâniat, și l'au și adus prea acel Nicolai Milescu înaintea lui, în casa cea mică, și au pus pre calău de i-au tăiat nasul; scoțând Ștefăniță Vodă în grabă hangerul lui din brâu, au dat de iau tăiat calăul nasul, și nu au vrut să l' lasă pe calău să i taie nasul cu cuțitul lui calău, ce cu hangerul lui Ștefăniță Vodă i-au tăiat nasul. După aceea Nicolai Cărnul au fugit în țara Nemțească“...

Aproape odată cu „Biserica Domnească dela Argeș“, în care „Cultura Națională“ a colaborat cu „Comisia Monumentelor istorice“ ca să dea, mai mult decât o carte de descoperiri erudite, o vedenie colorată a Țării-românești dela omietreisute, a ieșit „Tezaurul bizantin și român al Mănăstirii Putna“ (Le trésor byzantin et roumain du monastere de Poutna, Paul Geuthner, Paris 1925).

Firește că lucrarea d-lui O. Tafrali nu poate să stea, ca însemnătate, alături de cealaltă. Ea ne dă șaizeci de reproduceri în negru după obiectele tezaurului, și o a doua parte, cu text sumar, de descriere de catalog. Reproductorile sunt însă desăvârșit făcute, iar textul aduce în asprimăa lui, ca niște safire mari în legătură de fier, atâtea amănunte vii despre întâmplările și oamenii Moldovei. Ca o perdea de pe uși împărațesti se ridică tainic. Trecutul se vede până adânc, la marii voievozi.

lata deoparte pe Basarabi și de cealaltă pe Mușatini, întemeietorii și spiță a celor mai străluciți domni ai celor două țări! Cei dintâiu, cu moșul lor găsit după șasesute de ani îmbrăcat în aur sub lespezile bisericii domnești dela Argeș, îndreaptă spre Apus. Arta care-i acopere îi arată urmași de cavaleri de cruciate. Până și „descălciătoarea cea dintâi“, de care vorbește cronicarul, nu ni se mai deslușește azi ca un popas de boeri oeri, porniți după alte pământuri din niște sâtuțe sau stăne de peste apă și de peste munte, ci drept ceea ce însuș cuvântul acesta răsunător și eroic o spune: încheerea unui drum de vitejie al unor cavaleri în scumpe mantale și podoaie. Cel mai îndrăsnit istoric al începuturilor noastre a mărturisit că numai greșit crezuse pe întâii voievozi un fel de Domni țărani; adevărul aștepta în cripta bisericii domnești dela Argeș, de unde a ieșit în lumina lui de aur. Domni aceia au fost niște principii măreți, în nimic mai prejos de verii lor apusenii. Istoricul e chiar D-I N. Iorga.

Mușatinii ne duc în schimb în plin Bizanț. Peste comoara păstrată la mănăstirea Putna plutește stranie făptura Mariei din Managop, moartă în 1476 la Curtea din Suceava de îndoită inimă rea: risipiirea casei ei de principesa bizantină, ascunsă într'un cotlon al Crimeei, și pierderea dragostei lui Ștefan. În anul când poate cele două rosturi de viață i se destrămau sub ochi, moare. Atâtea din lucrurile de preț aduse ca zestre și scăpate din surparea Constantinopolului sub loviturile turcești, s'au păstrat. „Atlasul“ ni le trece pe dinainte, alături de altele,

în arta lor subțire și unică. Dintre ele nu lipsește, în țesătură de fir plină de vulturi împărațesti, de svastice și de impletituri de slove chirilice, însăși Maria, stă liniștită între două coloane sub coroana înflăcărată de pietrării și răurând până pe piept din opt rânduri de mărgele. Ochii sub încondeierea bogată a sprâncenelor nu sunt decât două liniuțe și nu mai văd. Ei visează de câteva sute de ani, în pleoapele lor de mătase și prin alaiuri de vulturi și de monograme ale Paleologilor, la o întoarcere. Atunci pleoapele cusute azi se vor deschide, bătând de două, trei ori a nedeprindere peste luminile albastre, și Domnița pe care a urmărit-o împreună cu toți ai săi, o soartă fără milă, va ieși în grelele odăjdii din acest giulgiu cărămiziu (Soie rouge, devenue aujourd'hui couleur brigue).

Mănăstirea Putna, unde se află aceste comori, a fost zidită dela 1466 până la 1469. Abia câte un turm din întâritura de demult dacă mai aduce aminte de timpurile când nu trebuia să se aplece cititorul îndrăgostit de trecut, pe un chenar de tipsie, ca să citească vorbele temute: „Io Ștefan, domn și stăpânitor al Moldovei“, ci aceste vorbe răsuna dela un capăt la altul al țării. Tătarii au furat învelitoarea de plumb, Cazacii au dat foc, egumenii au dres și arhitecții chezaro-crăești au austriacizat. Clădirea nu mai aduce prin nimic aminte cu ce a fost odinioară.

Dar candelale grele rămân. Frumosele capete de pagini de evanghelie nu s'au pierdut. Maria din Mangop așteaptă în veșmintele ei înflorite. Ștefan ține din mormânt, ca în scoabe de argint, cu oasele lui, lumea aceasta în năruire. Și poate mai mult decât toți acea cruce adevărată a împăratului bizantin Romanos, de lemn din sfânta cruce, cu toți evangheliștii pe brațe și scrisă în grecește precum urmează:

„Acesta e un mădular din Crucea veche, dăruit mănăstirii împărațesti dela Xyropotamos cea închinată sfinților și măriților patruzeci de mucenici, de către împăratul Romanos la anul 6402 (894) și care e cea mai mare între cele ce s'au păstrat pe pământ, după mărturia crisobulului ei împărațesc. Nebiruita, necuprinsa și sfânta-i putere mântuie pe cei ce i se închină, de orice rău al sufletului și al trupului. Amin.“

Să se găsească un braț care să înalțe crucea aceasta deasupra capetelor, ca toți s'o vedem și s'o lăudăm. Nu se poate ca făgăduiala ei să nu se împlinească.

Să nu fim lăsați numai cu lumeștile mângăieri, cum e acest minunat album, care âmbie cu Urechii Vornicul, marele cronicar al marelui voevod:

„Dacă s'au întors Ștefan Vodă dela acel războiu cu izbânda ce au făcut de au bătut pre acei Tătari, spre lauda aceea au mulțămuit lui Dumnezeu; și au sfințit mănăstirea Putna care era zidită de dânsul, Septemvrie în trii (1470), spre lauda Prea Curatei Fecioarei Mariei, Maicei Domnului nostru Iisus Hristos; la care sfințenie multă adunare de călugări au fost, și singur Teoctist Mitropolitul, și Tarasie Episcopul, împreună cu Iosif Arhimandritul și Egumenul Putnei. Dzac că

au fost la Liturghie Arhiepiscopi, preoți și diaconi, 64 la Järtfelnic."

Cei 64 de preoți să ridice încă odată cădelnițele de al căror cântec sfânt de zurgălăi de argint ni-e plină istoria, cu Domni cu frunțile încinse de cumuni ca ale sfinților și cu frunți de sfinți ca ale

Domnilor, ivindu-se și scufundându-se pe rând în fumul tămailor arabe.

(Păcat că planșele, care sunt numerotate, n'au și un index. Așa, când cauți ceva, trebuie să le răsfoiești pe toate, până dai de acel ceva căutat).

Emanoil Bucuța.

## EUROPA CONTIMPORANĂ

### Scrisoare din Paris

*O glumă a d-lui Leon Blum și o intrerupere a d-lui Herriot. — Ce este utopia. — Din carnea noastră isvorăște sfântul vis. — Bătrânețea în Franța. — Higiena alimentară în România pe lângă cea din Franța*

Intr'una din ședințele recente ale Camerei franceze, se trata despre situația financiară a țării. Desbatere gravă, atențiune încordată. Vorbea tocmai leaderul socialist Leon Blum. Generalul Saint-Just îl intrerupe cu o întrebare. Oratorul îi replică glumeț. Atunci interveni președintele Camerei, d. Herriot: „Intr'o desbatere așa de serioasă, exclamă el, nu este loc pentru incidente subalterne!”

Sedeam, în tribuna presei, lângă unul dintre cei mai iluștri și mai subtili academicieni. La intervenția d-lui Herriot mă privi zimbând. Îi răspunsei cu un zimbet înțeles. Și când, pe la orele șase, părăsiam împreună Palatul Bourbon, mă rugă să-l însoțesc dealungul cheiurilor înarmate de Soare, până la Institut. Pe Sena mugeau sirenele vapoarelor; cerul era albastru; un vânt călduț ne mângâia obrajii.

„Sunt sigur, îmi zise ilustrul bătrân, că ai făcut, la intervenția președintelui Camerei aceleași reflecții ca și mine — nu este așa?” — Dacă vrei să înțelegi prin aceasta faptul că am judecat oamenii în fel omenesc, scumpe maestre, atunci, da, m'am gândit ca d-ta. „Este așa, îmi răspunse interlocutorul meu, aruncând priviri distrase prin „cazele” buchiniștilor. De atâtea ori bieții oameni se înșeală asupra slăbiciunii lor! Iși închipuesc că pot câteodată să facă abstracție de elementele care-i compun, de legea gravitațiunii care le dă o stabilitate, de aceea a cohesiunii care le permite să fie ceea ce sunt. Nu cunosc spirite mai false ca spiritele emfatică, cari clădesc în neant, cari se cred capabile să existe dela sine, în stare pur fluidică, nesocotind materia organică din care iau naștere — adevărată totalitatea cărnei, a sângelui din cari isvorăsc. Utopia, bunul meu amic, nu este altceva. Căci numesc utopic pe oricine înalță vise fără temeliile realității, pe oricine nu ține seamă de viața însăși, ci-și trimite duhul în văzduh uitând că splendida facultate care se numește inteligență depinde de mușchii care se numește inimă, de lichidul ce se chiamă sânge, de masa gelatinoasă a materiei cerebrale. „Acest om care plăneste a cuceri globul nu poate gândi în acest moment. O muscă îi bazează ureche, ea îl distrează... „O erou ridicol” a scris undeva Pascal... Ei, da! suntem numeroși în omenire cei cari ne închipuim că spiritul e ceva de sine stătător, că într'o desbatere gravă, tragică

chiar nu trebuie să existe decât lumea ideilor... Dar o lume a ideilor pure nu e cu putință, după cum nu's cu putință nori pe cer cari să nu ia naștere din evaporarea apelor de pe pământ. O lume a ideilor pure, ca și o lume a materiei exclusive sunt imposibile. Este o lume, pur și simplu, care contopește tot ce există, căci visele se despoșe în realitate, după cum vremea se despoșe în spațiu.”

Bătrânul academician se răzîmă de parapetul de piatră al cheiului și scoțându-și pălăria de pe cap își făcea vânt cu ea. El urmă: „Și dea ce e nostim, este că Herriot era incredințat că a te ocupa de o chestie pur personală în mijlocul unui discurs financiar, este o profanare. Ei, nu, simpatice președinte al Camerei. Oricine am fi și orice am face, suntem mai întâi de toate purtați de necesitățile obștine dar imperioase ale vieții. Care este omul de stat, sau generalul care în momentele cele mai grave se poate împiedica de a respira în timp ce ia măsurile cele mai hotărâtoare, sau de a duce mâna pe frunte în cazul că s'ar plimba pe ea o muscă? Întru cât cele mai decisive acte morale ne-ar face insensibili unei dureri de dinți sau unor crampe de stomac? În împrejurările cele mai fericite ca și în cele mai critice, suntem subordonați miilor de acțiuni cari ne compun viața. În clipele de pasiune, de ură, de disperare nu se poate să nu simțim o bășicuță pe cerul gurei și să nu o atingem cu limba. Și de câte-ori văd și aud orator, sau asist la cine știe ce solemnitate, mă gândesc că toți cari compun solemnitățile sunt surpuși acțiunilor și reacțiunilor cărnii din care sunt formați. Ceea ce este admirabil însă, e că visul, sfântul vis și puterea magnifică a inteligenței iau naștere tocmai din materia cea mai grosieră — și că lumina divină care ne scânteie în ochi sau melodia ce ni se înalță din creeri au la baza lor câteva grame de carne.”

Ajunserăm la institut. Bătrânul maestru îmi strânse mâna și urcă vioi treptele cari duc în etajul al doilea al Palatului Mazarine.

Nici odată nu'l văzusem mai activ, mai sănătos, cu toți cei șaptezeci și șase de ani pe cari îi numără. Și tot scoborând cheiurile Senei spre grădina Tuileries, mi-am zis că dacă în Franța natalitatea e în mare scădere, senilitatea e, dimpotrivă, robustă și activă. Și aceasta grație

traiului regulat și igienic al locuitorilor acestei țări.

Nimeni nu poate tăgădui că francezul și mai ales parizianul are o bătrânețe vioae și sănătoasă. Bătrâni de aci sunt toți activi ca în tinerețe. Până la vrâsta cea mai înaintată burghezul parizian e capabil de muncă susținută. El nu zace de boală. O igienă strictă, o cumpătare a sistemului său alimentar îl scutește de infirmități pretimpurii.

Un doctor dintre prietenii mei îmi spunea într'o zi că bătrânețea noastră depinde de starea ficatului nostru, iar ficatul nostru depinde de felul hranei cu care ne obișnuim. Omul are obiceiul să mănânce cu mult mai mult decât are nevoie, ceea ce-i obosește ficatul. Trebuie, apoi, ca alimentele noastre să nu fie prea cărnose și nici prea grase. O singură dată carne pe zi este de ajuns, și carnea aceasta e de preferat s'o mănâncăm friptă și nu fiartă. După aceea, nu trebuie să uităm că odată ce-am trecut epoca adolescenței, este bine să excludem cât mai mult laptele din regimul nostru alimentar. Este o credință generală dar greșită, după care regimul lactat este ușor stomacului. Stomacul îl digerează poate ușor, dar nu ficatul. Căci laptele care strică dinții prin fermentația lui, strică, din aceeași cauză, ficatului. Înainte de Claude Bernard nu se cunoștea așa de bine rolul ficatului în organism — dar cine nu știe astăzi că el este cel mai important organ al nutrițiunii? Ficatul distribuie calitățile alimentare în organism, de el depinde să fim grasi sau slabi, bolnavi sau netezi la față. Anomaliile, ca piticii sau uriașii, sunt deosemeni datorite felului de a funcționa al ficatului. Și când ne îmbolnăvim de rinichi, origina acestei boli este tot în prea marea oboseală a ficatului, acest mare epurator, pe care rinichii caută să-l ajute, ceea ce-i obosește la rândul lor.

O hrană ușoară și bine aleasă, iată secretul unei bătrâneți vioae. Bătrânețea aceasta e curentă în Franța, în Paris. Mă gândesc însă că în țara românească, cazul nu este, vai, același. După cât mi-aduc aminte, bărbății și femeile din România de cum ajung la vrâsta de 40 de ani, încep să se îngrășe. Și... grossir, c'est vieillir un peu. Și ei se îngrășă din cauza unei hrăni prea bogată în materie cărnosă, care obosește ficatul dând astfel naștere unei îngreunări fiziologice regretabile.

Apoi cred că în România se mănâncă prea multă carne tocată — foarte răufăcătoare — și prea multe tocane, vreau să zic carne fiartă, iar nu friptă sau prăjită, ca în Paris. O igienă strictă, o viață măsurată ar putea dimtr'odată schimba această stare de lucruri. Nici prea mult somn, și nici prea puțin: cel puțin șapte și cel mult opt ceasuri pe noapte. Atâta este de ajuns să transforme tristețea în seninătate, pesimizmul în optimism, căci, după cum îmi spunea bătrânul academician „este admirabil că visul, sfântul vis și puterea magnifică a inteligenței iau naștere și depind de masa organică din care suntem compuși”.

Adrian Corbul

## CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE

## Pentru o „Antologie a scriitorilor ardeleni“

Hărțuiala împrejurul problemei regionalismului se pare că s'a mai mulcomit. Apărută cu o logică necesitate în opinia noastră publică, problema a avut nefericirea de a cădea în ghiarele politicianismului, care, cu arhicunoscutele-i metode, a deviat-o dela calea cea adevărată, rocolind sentimente de învrăjpire și de o parte și de alta. Era necesară o intervenție a capetelor luminate, cu judecata neinfluențată de măruntele interese cotidiene, pentru a pune la punct o chestiune de o atât de mare importanță. S'a admis astfel un regionalism cultural, înțelegându-se prin aceasta stimularea energiilor locale, scoaterea la suprafață a specificului sufletesc, care s'a cristalizat în parte, sau se ascunde încă nedefinit în fiecare regiune.

Un astfel de regionalism contribuie, în primul rând, la intensificarea puterilor creatoare ale nației. Adevărul acesta are o capitală importanță îndeosebi pentru o nație ca a noastră cu zăcăminte de energie nedesprinse încă din starea aceea mai mult sau mai puțin amorfă pentru a se statornici în formele concrete ale unei culturi naționale de largă amplitudine europeană. Absoluta majoritate a masei într'adevăr naționale orbecăie încă în întunecimea unui primitivism, deosebit de interesant în aspectul lui exterior, duros însă dacă e judecat în lumina postulatelor civilizației moderne. În solul românesc de pretutândeni zac tănuite încă multe izvoare. Ele așteaptă o mică scormonire a culturii pentru a țâșni bogate la suprafață și a se revărsa în marea alvie a nației.

Dintre provinciile alipite incontestabil că Ardealul are cea mai bine definită civilizație locală. Liniile acestei civilizații s'au tras îndeosebi în cursul secolului al XIX, odată cu trezirea la conștiință de sine a nației de aici. S'a format astfel o tradiție culturală ardelenescă bogat alimentată din regatul liber care și-a păstrat însă totuși nota specifică în gama culturii românești.

Foarte puțin s'a lucrat în Ardealul de după unire pentru cunoașterea acelei tradiții și punerea ei în fața generațiilor cari se ridică. Incontestabil că aceste generații au nevoie în primul rând de o mare baie în cultura generală românească pentru înlăturarea petelor lăsate de culturile streine. Dar nu e mai puțin adevărat că ele trebuie puse în atingere sufletească cu acea eroică și sănătoasă tradiție culturală ardelenescă. Prin aceasta regionalismul cultural-creator e pus în legătură cu cea mai bogată sursă de alimentare a lui.

Sufletul ardelenesc s'a rostit mai limpede în literatura scriitorilor născuți și crescuți în mediul de aici.

Și cu toate deosebirile de influențe dela o epocă la alta se poate constata o continuitate susținută în întreaga linie de evoluție a acestei literaturi. Nu e locul să arătăm aici caracteristicile acestor

produse sufletești; ele se vor demonstra cu multiple dovezi într'o Istorie a literaturii ardelenice care va trebui să se scrie odată, așa cum bine a scris-o pe a literaturii din Bucovina, d-l Constantin Loghin, în cartea d-sale decurând apărută.

Până atunci însă, pentru sănătoasa alimentare a celui regionalism cultural, a cărui utilitate a fost îndeajuns dovedită de oameni competenți, ne trebuie o Antologie a scriitorilor ardeleni, care ar cuprinde în paginile ei spuma sufletului ardelenesc. Ea ar fi de o deosebită utilitate pentru educarea noilor generații în cunoașterea energiilor celei mai eroice provincii; iar pentru tinerele forțe ale Ardealului cari acum aleargă în masse mari spre lumina culturii— un îndreptar sufletesc pe drumul unei tradiții sănătoase.

## CĂRȚI, REVISTE, ZIARE

**Publicațiile Muzeului județului Hunedoara (Deva, 1925).** — Înainte de războiu, Societatea Muzeului din județul Hunedoara („Hunyadvármegyei Történelmi, Régészeti és Természettudományi Társulat“) era o instituție culturală importantă. Citisem multe din anuarele societății și pot afirma că istoria acestor plaiuri abia se poate scrie iar icoana regiunii întregi abia se poate zugrăvi fără de contribuția acelor anuare.

Preluând instituția dela compatrioții noștri unguri, trebuia să-i continuăm activitatea. Dar preluarea unei averi totdeauna e mai ușoară decât chivernisirea și chiar sporierea averii. Ceeace s'a dovedit și aici. La conducere și lucrări se aflau anevoe membrii trebuitori români. Un Mailand Oscar, un Ambacher nu se pot creia la comandă, mai ales când intelectualii români, mai bucuos se agită pe temă politică, decât să aprofundeze chestiile culturale și mai cu plăcere ceteșc diatribele interminabile și păcătoase ale partidelor politice, decât să răsfoiască cu răbdare scrierile serioase ce privesc trecutul și aspectul de azi al petecului de pământ, pe care în mare parte s'a urzit neamul românesc.

Pentru a umplea, măcar în câtva, golul lăsat de anuarele vechii societăți, direcțiunea Muzeului a aflat cu cale să publice, la intervale nefixate înainte, o revistă corespunzătoare, din care d-l director Mallász a și scos în 1925, No. 1—2, cu următorul cuprins: Prefața; — Iosif Mallász; Oscar Mailand (necrolog); Dr. Martin Roska: Paleoliticul județului Hunedoara; — Iosif Mallász: Ceva despre trecutul pământului nostru; — Dr. Ivan Klástersky: Plantae Romaniae novae; — Comitetul Muzeului: Darea de seamă asupra activității M. județean pe anul 1924; — Statute și organizări.

Din „Darea de seamă“ sunt demne de remarcat mai multe momente.

În anul 1924 instituția a ajuns la o activitate foarte însemnată: prin desvoltarea secțiilor, prin cercetările etnografice și de științe naturale, prin diferite săpături întreprinse în județ (preistorice

și arheologice). Toate aceste au fost posibile prin subvenția acordată de Ministerul de Interne în sumă de Lei 314.900 apoi prin subvenția de Lei 20.000 acordată de Ministerul Artelor prin Inspectoratul General al Muzeelor și în fine prin donația de Lei 100.000 făcută de d-l Aristide Blank pentru a se întreprinde săpături arheologice la Sarmisegetuza (Ulpia Traiană).

Cercetările de până acum, în cetatea gloriei străbune, s'au făcut în mod primitiv și fără nici un sistem. Cele mai multe obiecte au fost găsite de săteni, când își săpau fundament pentru clădiri<sup>1</sup>, sau când își arau țarinile.

Pentru ca săpăturile ce vor urma, să-și poată avea rezultatul științific și arheologic dorit — s'a făcut mai întâiu harta capitalei Ulpia Traiană și s'au stabilit punctele unde s'au făcut până în prezent săpături și mai cu seamă unde s'au desgropat edificii publice importante ca: Baia Centrală, Cimitirul public, altarele de jertfă ale diferitelor zeități, templul lui Mithra etc.

Altă problemă importantă este stabilirea topografiei Sarmisegetuzei vechi, fiind foarte probabil că metropola Daciei avea un teren mult mai mare decât teritoriul comunei de azi, ba e probabil că a fost zidită pe alt teritoriu decât tocmai acela pe care se află astăzi comuna Grădiște (Sarmisegetuza).

D-l director Mallász recomandă deci să se facă cercetări și spre Zăicani, Poarta de fer, Bucova și Bonțari, pe unde a avut loc primul războiu al Romanilor cu Dacia.

În baza unui plan, cercetările și săpăturile dela Sarmisegetuza au fost conduse de d-l Constantin Daicoviciu, în colaborare cu d-l Mallász. Mai târziu au luat parte d-l Alexandru Ferenczi. Toate lucrările au fost controlate de d-l profesor D. M. Teodorescu, care a condus paralel și săpăturile dela Costești, plasa Orăștie și ale cetății din muntele Muncelului din Grădiște (lângă Costești, plasa Orăștie).

Cercetând aceste săpături d-l profesor Pârvan, a rămas uimit de minunile arheologice și preistorice ale județului Hunedoara și a promis, că va face tot ce e posibil în interesul urmăririi cercetărilor și săpăturilor arheologice la Sarmisegetuza (plasa Hațeg) și la Costești-Grădiște (plasa Orăștie). Același promisiune a făcut-o d-l Goga, cu ocaziunea unei vizite la muzeul județean.

Să sperăm dar în mersul bun al acestor cercetări, cari în anul 1924 au scos la nivel fundamentul unei vile romane și temeliele unei clădiri mai mari iar pe plaoul dealului „Selea“ s'a dat de urmele unei construcții rotunde.

Oarecare rezultat a adus și vizitarea teritoriului comunei Râu-de-mori, unde directorul muzeului a constatat urme de așezări romane.

<sup>1</sup> Chiar când scriu șirele aceste, citesc în „Universul“ dela 26 Iunie, cum un țaran din Sarmisegetuza săpând fundamentul casei ce va să-și zidească, a dat peste o boltă suterană și un sarcofag etc. Se vede că multe descoperiri se mai pot face în regiunea Sarmisegetuzei!

## CRONICA MEDICO-SOCIALĂ

Din „Paleoliticul județului Hunedoara“ de Dr. Martin Roska remarc șirele următoare: „(Sub raport paleolitic) prima săpătură s'a făcut în peștera dela Cioclovina, încă în anul 1911, dând de urme importante din două epoci culturale ale paleoliticului și anume de uneltele omului mousterien și aurignacien“.

„Prin bunul simț și însuflețirea directorului muzeului județean, a d-lui Mal-lász, ne-am apucat de cercetarea peșterii de pe „Bordu-Mare“, din hotarul com. Ohabaponor. Prima săpătură s'a făcut în 1923, găsind după o muncă periculoasă și obositoare, urmele sigure ale omului paleolitic superior. Continuarea lucrărilor în anii 1924 și 1925 ne-a adus la suprafață un material surprinzător de bogat și înrâtat de important din punct de vedere al cronologiei și topologiei, încât stațiunea aceasta, cu atelierul său dela gura peșterii, o să joace rolul cel mai important și în literatura mondială“.

Celelalte studii își relevează importanța prin însuși titlul lor și sunt a se ceti în buletin care nu știm cât costă, dar merită să-l procure toate institutele de învățământ din cuprinsul țării noastre. și mai ales cele din județul Hunedoara.

Gavril Todica

**Cosinzeana, 25 Iulie.** — Revista, a cărei director-editor este d. dr. Sebastian Bornemisa, a suferit o schimbare la față. În afară de transformările produse în tehnica revistei, cari oricum nu sunt capitale, avem de remarcat o schimbare strategică-redacțională, o nouă atitudine în fața literaturii românești contemporane, care, se pare, și e firesc, rămâne principalul criteriu de diferențiere al revistelor noastre literare de astăzi.

Inregistrasem în ultimul an la singura revistă literară din orașul nostru o capacitate vastă de înțelegere a diverselor curente din literatura noastră actuală, care înțelegere nu se oprea nici la poarta de sud și nici la cea de nord a întinsului domeniu al mediocrității, și vedeam cu ochi buni această încercare de a apropia și Ardealul — cel închis între Carpați și granița de vest a țării — de curentul puternic al creației noastre artistice valoroase, care pleacă din București, sau cel puțin trece prin vechea acum capitală a României. Era lucrarea modestă a unui grup tineresc fără veleități profesionale, care se manifesta prin recenzii sau mici dări de seamă, prin studii mai întinse, ca acel despre opera poetică a d-lui Lucian Blaga, și prin săptămânalele însemnări mărunte botezate arhaic „flori de-o zi“, cari pe nedreptul s'au aruncat uneori în cărca d-lui Bornemisa.

D. D. I. Cucu (fost redactor al revistei „Gândirea“ dela Cluj), actualul „redactor responsabil“ al „Cosinzeii“, conștient sau inconștient, ( nu se poate ști precis din cele scrise) se bagă în jug și sucește de ruda carului, — ignorând tot ce s'a scris până acum, numai în anul curent, în corpul revistei. Nu știm unde va ajunge, dar suntem curioși. Deocamdată surprindem o intenție sfioasă de a excomunica pe d. Baga. Inceputul ar fi îndrăzneț...

## Doliul facultății de medicină

După șapte ani dela înființarea sa, facultatea de medicină din Clujul românesc arborează pentru întâia oară drapel de pioasă îndoliere pentru dispariția unui profesor al său. Deși cel mai în vârstă în corpul profesoral medical al universității clujene, nimeni n'ar fi bănuțit că profesorul Bilașcu ne va părăsi în deplină vigoare a forțelor sale fizice și intelectuale. Veșnic neobosit și animat de cele mai curate intențiuni în apărarea specialității pe care o ilustrase cu atâta competență, profesorul Bilașcu are marele merit de a fi militat pentruca ramura stomatologiei să ocupe locul onorabil care i-se cuvine între diversele specialități ale medicinii. Și dacă astăzi la noi în țară s'a pornit un curent sănătos pentru reabilitarea dentisticii, în cea mai mare parte lui trebuie să i-se mulțumească. Numele profesorului Bilașcu este așa de sfânt legat de practica dentară, încât aceste două noțiuni aproape se contopesc într-o unitate sinonimă. Faima numelui său era de mult stabilită și „Regele dinților“ plecând dela Budapesta părăsise o situație materială excelentă mânat de dorul de a se vedea în mijlocul fraților săi eliberați, pe cari acolo, în capitala opresiunii, i-a ajutat cu vorba și cu fapta oridecâteori i s'au adresat lui. La Cluj profesorul Bilașcu prin stăruință neîntreruptă a reușit să creieze o valoroasă școală de stomatologie, ridicând noțiunea aceasta pe o treaptă demnă de invidiat. E un triumf care se răsfrânge nu numai asupra numelui său, ci și asupra facultății de medicină din Cluj, îmbrăcată azi în haină cernită de adâncă mahnire. Viața lui modestă poate să servească de pildă tuturor ochilor o iocană vie de trai onest și cumpătat, încălzit de căldura dogoritoare a unei iubiri neprecupețite de neam.

## Dela congresul internațional de eugenie.

Se mai găsesc oameni idealști, cari nu sunt preocupați numai de nevoile actualității, ci împing grija îndeletnicirilor intelectuale dincolo de bariera prezentului și scrutează mijloacele, prin cari s'ar putea asigura viitoarei rase omenești condiții optime de desvoltare. Eugenia își are adepții săi și rândurile lor cresc an de an, așa că lui Leonard Darwin, unul dintre apostolii eugeniei, nu i-a fost greu ca și anul acesta să adune într'un congres internațional, ținut la Paris, pe propovăduitorii percepțelor eugenice, pentru a elabora un așa zis statut al eugeniei. Era de așteptat ca și de data aceasta să se exprime deziderate formulate și altă dată ca: obligativitatea celibatului pentru anormali și debili mentali, introducerea certificatului de sănătate înaintea căsătoriei între consangvini. E interesant pentru cei cari încă nu sunt inițiați asupra chestiunii, că unii eugeniști admit căsătoria între rude, când acestea nu prezintă scăderi fizice sau morale. Consangvinitatea este un pericol atunci când mariajul leagă persoane în-

cărcate cu defecte din naștere, cari se acumulează și se transmit augmentate la descendenți. Calitățile superioare sumate nu pot să realizeze decât produși din ce în ce mai bine înzestrați — zic acești teoreticieni — și teoreticește făcând abstracție dela o serie de considerente sociale nu putem zice, că nu au dreptate. Că eugenia nu este o utopie și că unele State fac eugenie în stil mare ne dovedește America de Nord, care absoarbe din Europa numai elemente viguroase, respingând categoric unitățile biologice de proastă calitate, pentru a-și spori forța populației și a o feri de influențe nocive.

Pilda aceasta ar trebui să ne inspire și pe noi, Români, ca și pe oricare popor, care ține la puritatea rasei sale.

## Apostolatul medical al preotului

Ministerul sănătății și ocrotirilor sociale a oferit un premiu de 10.000 lei pentru cea mai bună lucrare ce se va trimite până la 31 Decembrie a. c. ministerului, tratând următorul subiect: „Preoțimea în slujba operelor de ocrotire și medicină socială.“ Lucrarea premiata va rămâne proprietatea ministerului putând să o imprime în oricâte exemplare, în scop de propagandă. Pentru a putea fi difuzată în cercuri cât mai largi lucrarea nu va cuprinde mai mult de 5-6 coale de tipar, format 4 mic, și se va trimite însoțită de un motto, ce se va scrie și pe plicul în care va fi numele autorului. Serviciul propagandei din ministerul sănătății dă celor interesați orice alte detalii.

## Criză de medici?

Vorbind altădată de criza de medici care ar fi existând la noi, m'am străduit să scot mai ales la iveală disproporția dintre numărul medicilor dela țară și a celor dela oraș. Și cu drept cuvânt; căci în timp ce în unele părți ale țării — vorbesc de populația rurală — revine de abia un medic la 20 de mii de locuitori, în anumite orașe pletora medicilor devine îngrijitoare pentru această profesie. Puține orașe din Europa au relativ așa de mulți doctori ca Brașovul sau Sibiul bunăoară. Cu drept cuvânt doctorul Y grec atrage atenția tinerilor cari se află în pragul alegerii unei cariere asupra acestei situații și dacă repet și eu acest avertisment nu o fac pentru că populația n'ar mai avea nevoie de noi medici, ci pentru a pregăti pe cei interesați cu ideea, că vor trebui să se gândească mai mult la nevoile sanitare ale populației rurale, dacă doresc ca profesia lor să nu se banalizeze în concurența acerbă a orașelor suprapopulate cu discipoli ai lui Esculap.

Dr. Aurel Voinea

În biblioteca tuturor școalelor din Ardeal trebuie să aibă un loc de cinste „DICȚIONARUL LIMBII ROMÂNE“ al Academiei, care se poate comanda prin revista noastră.

## FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMĂNALE

## Intoarcerea la isvoare

În ultimul număr al revistei „Ramuri“ d-l N. Iorga aduce aminte, cu puterea d-sale de evocare, însulețită de o căldă dragoste pentru tot ce e mare și bun al nostru, de „trei iubitori ai datinelor“, trei harnici folcloriști, pe cari nu demult moartea i-a răpit dintre noi. Ștefan Tuțescu în Oltenia, Rădulescu-Codin în Muntenia și Simion Teodorescu Kirileanu în Moldova au fost trei îndrăgostiți de datina, poezia și înțelepciunea care s'a încrustat în cursul lung al veacurilor în cuvântul celor mulți și fără nume. Trei scriitori cu urechea fermecată de freamătul de-acolo, din imensitatea căruia ne-au desprins și nouă câteva svonuri. Și savantul care o viață întreagă și-a purtat sufletul printre comorile celor de jos închee cu o pesimistă întrebare, aruncată ca o muștrare aspră în fața tinerimii de astăzi: „Vor găsi ei (cei trei) urmași în vremea când fiecare tineret scăldat în modernism de import și în teorii de împrumut își inchipue că dela dânsul începe o nouă eră a literaturii cultivate?“

Întrebarea ne-o repetăm și noi, atât de des, aici, în Ardeal...

Era o vreme când nu răsoai un ziar sau o revistă de aici fără ca sufletul să nu ți-se îmbete de mireasma tare și proaspătă a unui cântec popular. Un mare poet al nostru, al cărui bust nu de mult a fost desvelit din recunoștința și dragostea unor oameni vrednici, peste poezia căruia plutește aceeași mireasmă plină de o rustică sănătate, nu s'a sfiit să scrie despre datinile și vorbele înțelepte ale celor de jos. Un președinte al „Astrei“ a adunat cu sârg, împreună cu prietenul cehoslovac, strigătele de cari răsună hoarele satelor noastre. Și alții, și alții ar putea să se alăture acestui pomelnic...

Tradiția bună infiripată de aceștia nu s'a stins. Chiar în epoca asta tulbure, de după războiu s'au găsit câțiva îndrăzneți cari și-au jertfit banul și și-au rupt din timpul, pe care azi greaua luptă pentru existență ți-l ocupă în întregime, pentru salvarea din moarte a comorilor populare. Un director de liceu scoate cu enorme greutate o „Comoară a Satelor“ la Blaj; o bogată colecție de folclor a apărut nu de mult la Bistrița; alta în Banat. Dar care dintre multele reviste de azi spun cuvântul pe care-l merită munca oamenilor acestora? Afară de vre-o câteva însemnări în fugă, prizărite prin ugherile „dărilor de seamă“ operele acestea s'au pierdut neobservate în tumultul literar de astăzi.

E nevoie de o întoarcere la isvoare și o largă înfruptare din ele. Tinerimea noastră școlară, din rândurile căreia se va forma mâine, clasa de mijloc și cea a „aristocrației“ intelectuale, cari ne lipsește astăzi și cari vor cuceri mâine orașele noastre trebuie să fie crescută în cultul satului cu toate manifestările lui sufletești. Deacolo se poate stoarce cea sevă a civilizației noastre cu care vrem să ne mândrim mâine în Europa.

Horia Trandafir

Profesorul dr. George Bilașcu. — În săptămâna trecută s'a închis mormântul peste un savant, dascăl, patriot și — mai ales — om. Regretatul profesor dela Universitatea din Cluj s'a desprins din Maramureșul tănuitor al celei mai pure rase românești. În munții lui Dragoș-de-călecătorul și-a oțelit acea energie trupească și sufletească care scăpăra din toată ființa lui. Energia aceea primară moștenită de acolo și-a păstrat-o în întregul drum al vieții, până când moartea la doborât, așa cum doboară trăznetul bradul din munții pe cari el i-a îndrăgît atâta. Această energie a scos din valahul oropsit, în școlile streine, mai întâiu, un savant de rasă. Căci profesorul Bilașcu și-a stăpânit toate încheeturile specialității lui și a dus-o însuși mai departe, dupăcum specialiștii înșiși trebuie să recunoască.

N'a lipsit congres internațional al specialiștilor în disciplina lui la care el să nu fi participat; iar revistele de specialitate adeseori au dus în lumea întreagă valoroasa lui contribuție. Mai mult: când Universitatea din Cluj chema forțele naționale risipite de vremuri prin cine știe ce parte a Europei, profesorul Bilașcu a alergat cu dragoste în inima Ardealului lui, unde a pus bazele învățământului stomatologic, care lipsea ca specialitate aparte constituită în Universitățile noastre. — În Budapesta, de unde a venit, a fost un cald ocrotitor, cu banul și cu sfatul bun, al studenților români. Numai cei ce-și reamintesc de greutatea prin cari trebuia să străbată tinărul român, pentru câștigarea unei cariere, în capitala ungara, pot aprecia în deajuns această faptă a lui. Dascălul cu inima lui de aur a putut strânge în jurul lui, cu toată specialitatea-i era necunoscută la noi, o mulțime de discipoli. Cu toată providența i-a hărăzit o atât de scurtă oprire între ai lui, el a știut să-și găsească oameni cari să-i ducă mai departe idealul, spre deplină înfăptuire. Și pentruca nimbul personalității lui să se rotunzească deplin a lăsat urmașilor nu numai exemplul unei vieți, ci și rodul material al acesteia. O mare parte din averea lui, destul de însemnată a testat-o pentru clădirea și susținerea unei școli, în satul său natal Petrova, și pentru ajutorarea tinerilor harnici și cinstiți, lipsiți de mijloace.

Conflictul cu Bulgarii — s'a mulcomit intrucâtva — la suprafață — datorită energicelor intervenții diplomatice, făcute de către Ministerul nostru de externe și temerii de Societatea Națiunilor. La suprafață, căci valorile de ură împotriva noastră moenească încontinuu în opinia publică a vecinilor de peste Dunăre, bogat alimentată de societățile iridente și adeseori, de oficialitate. Cu o propagandă sistematică „cauza“ e susținută și în streinătate; ziare însemnate din capitalele apusene au primit de adevărate născocirile agenților de propagandă bulgară în legătură cu ultimele incidente,

necesitând o „restabilire“ a adevărului din partea noastră. Și „incidentele“ vor reapare, pentrucă ele sunt în tradiția neastâmpăraților noștri vecini. Pentru înlăturarea lor definitivă trebuie o muncă susținută cu tenacitate de toate guvernele noastre. Trebuie începută o contrapropagandă bazată pe fapte, pentrucă numai astfel ea va inspira încrederea străinătății. Și dovezi serioase pentru sprijinirea noastră avem destule; ele n'au fost însă scoase la iveală cu o argumenare serioasă. O singură pildă: Intrucât știe opinia publică europeană de existența Românilor din Bulgaria, a căror cifră trece peste o sută de mii și de ale căror drepturi elementare, omenești, vecinii dela sud nici nu vreau să audă? Dar de acei frați oropsiți, de cari ne desparte doar o apă, nici opinia publică românească nu prea ține seamă. Pentru o dreaptă lămurire și o unora și a altora numărul nostru viitor va aduce în articolul „Românii din Bulgaria“ datorită colaboratorului nostru d. Emanoil Bucuța, cifre și fapte, cuprinzătoare de adevăruri crude.

Cu fața spre latinitate. — Viața publică a provinciilor românești abundă în desorientare; fenomenul e explicabil însă nu trebuie lăsat să dăinuie. Privite sub acest aspect cu siguranță că în fruntea lor merge Basarabia. Pentrucă acolo buna tradiție românească, atâta câtă a existat în clasa cultă, a fost aproape definitiv înăbușită, iar pentru trezirea ei nu s'a făcut, după războiu, aproape nimic. Deasupra acelei tradiții culturale s'a statornicit cu metodă o nouă orientare sufletească, fără de nici o legătură cu civilizația românească, astfel cum s'a format ea în cursul secolului al XIX. Valorile tulburi ale misticismului slav au răpit aproape întreaga clasă cultă a Basarabiei. Un suflet cuprins de ele cu greu mai poate fi salvat. Am constatat-o aceasta de atâtea ori stând de vorbă cu frații basarabeni. Pentrucă misticismul acela cu adâncimi turburi este ademenitor și... adormitor. De câte ori n'a ademenit și Europa! Generația nouă a Basarabiei însă trebuie readusă la matca limpede a latinității. Pe acest drum ea întâlnește și matca nației. Pentrucă cultura noastră modernă din latinitate a născut și din ea și-a sorbit puterile pe întreg drumul ei. Astra basarabeană cheamă călduros pe tinerii de peste Prut spre uitatul izvor al latinității. Dl Onisifor Ghibu va lucra pentru ajungerea celor vrednici în marile centre ale latinității. Va găsi oare apelul d-sale răsunetului pe care îl merită?

Centrala Băncilor populare din Basarabia a fost autorizată de guvern să finanțeze și valorizeze recolta din acest an, care se anunță imbelșugată și în provincia de peste Prut. Într-un articol de fond din ziarul „România Nouă“ din Chișinău, colaboratorul nostru d. Ion Băilă dă următoarele date despre ființa și activitatea acestei centrale:

„Centrala din Chişinău dispune azi de 9 federale judeţene şi 522 bănci populare, răspândite pe întreg teritoriul Basarabiei, cu un capital social de 34 milioane 614.226,12 lei. Cu ajutorul acestor organe Centrala din localitate a distribuit în cursul anilor 1925 şi 1926 următoarele cantităţi de cereale:

Porumb 2152 vagoane; Grâu 1386 vagoane; Orz 966 vagoane; Ovăz şi secară 125 vagoane; total 4629 vagoane. Valoarea totală a acestor cereale atinge suma de 344 milioane lei. Intreaga cantitate a fost distribuită ţăranilor pe credit şi contravaloarea ei va putea fi restituită fie în numerar fie în natură. Astfel stând lucrul putem constata, că Centrala băncilor populare din Chişinău a dezvoltat o activitate vrednică de apreciat, care inspiră toată încrederea şi pentru viitor.“

Guvernul Poincaré, ultimul guvern al republicii franceze, este privit de unii ca

## SĂPTĂMÂNA ECONOMICĂ-FINANCIARA

### Situaţia pieţei internaţionale

Cel mai important articol de consumaţie, grâul, înregistrează pe pieţele mondiale o tendinţă tot mai fermă în preţuri, ca urmare a ştirii despre o recoltă slabă de primăvară în Statele-Unite, şi a raportului oficial care prevede în Canada o recoltă mult mai inferioară ca aceea din anii precedenţi. Până când estimările făcute până acum, lasau să se aştepte în Canada la o producţie de grâu cel puţin egală cu recolta ultimului an, evaluările oficiale confirmă tocmai contrariul, aşteptându-se la o recoltă numai de 348.626.000 bushel, faţă de 411.375.700 bushel din 1925. Luând în considerare, că în Statele-Unite se aşteaptă un deficit de 70.000.000 bushel în recolta de primăvară, estimările oficiale canadiene au câştigat o importanţă considerabilă, fiindcă, în caz că aceste se vor confirma, Statele-Unite şi Canada vor dispune de o cantitate de export mult mai inferioară ca în ceilalţi ani. Recolta mediocră a statelor europene compromisă prin ploile prea abundente, în special în Franţa, Jugoslavia, Ungaria şi în bună parte şi la noi în ţară, încă contribuie mult la crearea tendinţei înregistrate în ultima decadă. Pentru a evidenţia această situaţiune remarcăm, că grâul s'a negociat în Chicago la începutul lunii cu 134 cents per bushel, iar la mijlocul lunii curente cu 142 cents.

Zahărul este în continuă scădere la bursa din New-York, unde dela 418 cents per 100 kgr. a scăzut la mijlocul lunii la 405 cents, ceea ce se datoreşte mai mult lichidărilor precipitate ale operaţiunilor pe termen, fără ca să fie în legătură mai strânsă cu factorii principali de producţie. Aceasta se confirmă şi de datele statistice publicate asupra producţiunii zahărului, care pe anul 1925/1926 ne indică cifra de 24.217.594 tone (în 1924/1925 producţia mondială a fost în total de 23.622.553 tone); deci o urcare foarte puţin simţitoare faţă de anul trecut.

Foarte calm a fost târgul de cafea la

o adevărată salvare pentru francul ajuns aproape de faliment, iar de alţii ca un incident favorabil pentru un moment, fiind în stare să recruteze o majoritate parlamentară, care să-i asigure o mai îndelungă existenţă. Franţa, prin parlamentul ei actual, care are o pronunţată nuanţă socialistă, a început introducerea unei legislaţii de stânga cu profunde riscuri, cari au sdruncinat serios economia naţională. A fost o experienţă cu urmări, pe cari le-a simţit dureros naţiunea franceză. Se pare că experienţa va înceta acum — şi de aici bucuria celor ce văd în guvernul actual o salvare — sau cel puţin se va amâna pentru o altă dată mai fericită. Deocamdată, până la proba capacităţii acestui guvern, trebuie subliniată abnegaţia membrilor cari îl formează, cari, rivali ireductibili la aparenţă, în materie de doctrină, au dat mâna pentru a salva economia naţională ameninţată. Un gest politic a cărui frumuseţe trebuie subliniată.

aceasta — fără să schimbe regimul actual — conţine numai dispoziţiuni referitoare la taxele de consumaţie, pe cari le-a urcat în mod simţitor, în deobşte cele asupra spiritului din cereale. Taxele se percep după tăria alcoolului la toate celelalte soiuri de spirituoase cu excepţia spiritului din cereale, care este izbit pe lângă taxele de consumaţie şi cu o supra-taxă de 20 la sută calculată ad-valorem. Legiuitorul este indulgent faţă de beuturile spirituoase provenite din fructe şi derivatele lor, făcând o deosebire şi între modul de întrebuinţare al spiritului.

Numai spiritul din cereale, care nu este destinat consumului industrial, nu se bucură de nici o graţie. Prin majorarea excesivă a taxelor de consumaţie asupra spiritului din cereale, este evident, că legiuitorul nu urmăreşte numai scopuri fiscale — căci ar fi o nedreptate faţă de păturile sărace ale populaţiei ca consumul lor să fie mai apăsător prin taxe, decât articolele consumate de cei bogaţi, — ci şi scopuri etice, servindu-se de taxele asupra consumaţiei spirituoaselor ca de armă bună pentru combaterea alcoolismului. Dar şi dacă nu se poate în mod destul de eficace combate prin aceasta alcoolismul, urcarea disproporţionată a taxelor de consumaţie numai asupra spiritului va împinge publicul tot mai mult la consumarea altor beuturi, mai igienice.

### Comerţul extern al Cehoslovaciei

Comerţul extern al Cehoslovaciei pe primele cinci luni ale anului curent se prezintă în cifre mult mai slab, ca în anul trecut, tot pe aceeaşi perioadă.

Exportul nu arată un excedent mai mare decât 556.000.000 cor. faţă de 897 milioane — pentru perioada respectivă din 1925, ceea ce se datoreşte în bună parte crizei generale economice, determinată de fluctuaţiunile valutare. Noule taxe vamale poate să aibe încă o înrăurire asupra dezvoltării viitoare a comerţului extern al ţării vecine, stingherind orice schimb mai activ de mărfuri.

Dr. Traian Nichiciu

La 1 August s'a pus sub tipar volumul

## „Revoluţia din 1918 şi Unirea Ardealului cu România“ de ION CLOPOŢEL.

Manuscrisul a fost distins de „Astra“ cu premiul Scotus Viator în 1921; deus de către „Astra“ la Casa Şcoalelor, s'a pierdut şi a fost găsit abia acum în sertarele funcţionarului decedat Pascal Dumitrescu.

Volumul conţine sute de documente, a căror importanţă politică pentru istoria Ardealului şi României unite nu poate scăpa nimănui.

Pentru a ne putea orienta asupra tirajului, rugăm pe onoraţii cititori a comanda de pe acum volumul la administraţia „Societatea de mâine“: un exemplar 100 lei.

Pentru preoţii şi învăţătorii cari comandă cel puţin 10 exemplare acordăm 25% rabat.

# Apă minerală purgativă „BREAZU“

Aprobată de Consiliul Superior Sanitar este cu 50-60  
% mai estină decât apele minerale din străinătate  
având același efect. De vânzare la toate far-  
maciile, drogueriile și prăvăriile de  
coloniale Prețul unei sticle 30 Lei.

Reprezentanța Generală:

**Bognár & Szántó** S. A. Comercială pe acțiuni din Ardeal  
CLUJ, Calea Regele Ferdinand No. 70.

## INDUSTRIA SÂRMEI S. A.

Cluj, Calea Victoriei No. 29.  
Expozitura București, Mihai Vodă 15.

### Produce:

FER DE BETON, FIER DE CERCURI,  
FIER COMERCIAL, SÂRMĂ LAMI-  
NATĂ, SÂRMĂ TREFILATĂ ÎN  
TOATE DIMENSIUNILE ȘI CALITĂ-  
ȚILE, CUIE TOATE DIMENSIUNILE  
ȘI SPECIALITĂȚILE, SCOABE, AR-  
CURI DE MOBILĂ, AGRAFE DE BIROU

## SCHMOLLPASTA

CREMĂ RENUMITĂ DE GHETE

BRAȘOV

Inainte de plecare la  
băi, căutați neapărat

Depozitul asortat în toate articolele

# Societate Anonimă

pentru Industria de Pielărie

Oradea Mare  
Bul. Reg. Ferd.

Cluj  
Cal. Reg. Ferd. 2

Satu Mare  
str. Lucaci

Fabrica: Oradea-Mare, Strada Aradului No. 23

Magazin de candelabre  
pentru Ardeal S. A.

Cluj, Calea Regele Ferdinand 11

Mare depozit de lămpi  
și material electric!!

Vânzare en-gros și en-detail

## „ALBINA”

Intrepozite și Societate  
Comercială Anonimă

CLUJ, PIAȚA GĂRII

Telefon: 5-71

LINIE PROPRIE DE GARAJ.  
— INMAGAZINEAZĂ TOT  
FELUL DE MĂRFURI. —  
ACORDĂ ÎMPRUMUT PE GAJ  
DE MĂRFĂ. — FINANȚEAZĂ  
AFACERI COMERCIALE ȘI  
INDUSTRIALE

IMPORT-EXPORT

Capital social 6,000.000 Lei

## Băile calde minerale pucioase cu acid carbonic din Vața de Jos

Băile zac în hotarele județelor Arad și Hunedoara pe șesul romantic  
al văii Crisului-Alb, care este înconjurat cu munți. — Are gară directă pe  
linia căilor ferate Arad—Brașov și C. F. U. Arad—Conad. Poștă și telegraf Merseul  
trenurilor din Arad: 7-0, 12-08, 16-14, 19-10. — Aceste băi pucioase cu  
acid carbonic dispun de o apă de natură caldă cu temperatura de  
28 gr — 38 gr. C. care de mai mulți secoli vindecă cu un rezultat  
miraculos reumatismul, cursoarea, mialgia, sialgia, insula,  
carie, inflamație, paratizi, vână emoidică, lărgire de vână  
și deosebite boale femeiești. — Folosind apa minerală în beut are un  
minunat efect terapeutic și vindecător la intestine. — În vtile admirabile  
edificate în parcul recoros Onorațiilor oașpeți le stă la dispoziție 50 camere  
aranjate comod. Afară de aceea în comuna din vecinătatea băilor se pot că-  
păta camere cu prețuri moderate. — Vedle stabile ai băi. Aer excelent  
muntos scitit de prof. locuri minunate de excursiuni, mușcă  
figănească, petreceri în dans, cabareti și reesen. ații tea-  
trale, local de tenis și curcările. Cursalon. Scaldă caldă.

FABRICA DE PIELĂRIE  
GHETE, CURELE DE TRANSMISIE  
PIELĂRIE FINĂ

## FRĂȚII RENNER & CO.

SOC. AN. — CLUJ

ADRESA TELEGR.: „DERMATA“.

Produsele fabricii de bere

**CZELL** din  
Cluj-Mănăştur

Berea albă

**URSUS**

Berea albă specială

**URSUS-EXTRA**

Berea neagră din  
maît dublu

**HERCULES**

se capătă pretutindeni!

## Intreprinderile Forestiere Române

SOCIETATE ANONIMĂ

Capital Social și Rezerve Lei 70,000.000

SEDIUL:

CLUJ, CALEA REGELE FERDINAND NO. 36

UZINELE:

Valea-Drăganului gara Poieni, Coșnea gara  
Trotuș, Lesnic halța, Vețel, Cloșani

Adresa telegrafică: „FORESTIERA“

TELEFON: 11-50

Desfacerea mărfurilor se face prin Reprezent.  
Generală

„Comerțul Lemnului“ S. A.  
CLUJ, Calea Regele Ferdinand No. 38.

Adresa telegrafică: „C O L E“. — Telefon No. 11-50.

Adresa abonatului

„ASTRA“

Prima Fabrică Română de Vagoane și  
Motoare S. A.

PENTRU

# REZERVOARE

DE TOT FELUL - DE TOATE DIMENSIUNILE  
PENTRU TOATE LICHIDELE  
CEREȚI OFERTE LA

## „ASTRA“



ASTRA - PRIMA FABRICA ROMANA DE VAGOANE SI MOTOARE S.A.  
UZINELE IN ARAD - DIR. GEN. IN BUCURESTI STR. L. CATARGIU 11

Vagoane cisterne pentru orice lichid. Cazane și rezervoare  
pentru apă, spirt, petrol și benzină de orice formă și mărime.  
Cazane de fermentațiune. Coșuri de tablă.

Pentru oferte a se adresa:

**Direcțiunii Uzinelor din Arad**

sau Reprezentantei Generale:

**S. A. R. de Investițiuni și Furnituri**

București, Str. Paris 4 bis.